

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra teologických věd

Diplomová práce

na téma:

**Komenského Labyrint světa a Ráj srdce a jeho biblická
inspirace**

Vedoucí práce: ThLic. Adam Mackerle, Th.D.

Jméno a příjmení: Bc. Veronika Varady

Obor: Učitelství pro SŠ, NUNP

Ročník: 2.

České Budějovice 2015

Obsah

Motto:	8
1. Úvod	9
2. Život a tvorba Jana Amose Komenského.....	12
2.1. Život Jana Amose Komenského	12
2.1.1. Dětství, mládí a studia J. A. Komenského	12
2.1.2. Návrat ze studií a dospělost.....	12
2.1.3. Pobyt v Lešně a poslední léta života	14
2.2. Komenského tvorba	15
2.3. Komenského pojetí člověka.....	16
2.4. Jan Amos Komenský a chiliasmus	19
3. Komenského Labyrint světa a Ráj srdce	21
3.1. Historické pozadí Labyrintu světa a Ráje srdce	21
3.2. Uvedení do Komenského díla.....	22
3.3. Labyrint světa a jeho biblická inspirace, část první.....	25
3.3.1. Předmluva.....	26
3.3.2. I.-V. Kapitola.....	26
3.3.2.1. I. Kapitola: Proč jsem se vydal do světa	26
3.3.2.2. II. Kapitola: Poutník dostal za průvodce Všudybuda a III. Kapitola: Připojilo se k nim Mámení.....	27
3.3.2.3. IV. Kapitola: Poutník dostal uzdu a brýle.....	27
3.3.2.4. V. Kapitola: Poutník se dívá na svět z výšky.....	28
3.3.3. VI.-XI. kapitola	28
3.3.3.1. VI. Kapitola: Osud rozděluje povolání	28

3.3.3.2. VII. Kapitola: Poutník si prohlíží náměstí světa.....	29
3.3.3.3. VIII. Kapitola: Poutník si prohlíží stav a řád manželský.....	29
3.3.3.4. IX. Kapitola: Poutník si prohlíží stav řemeslníků.....	30
3.3.3.5. X. Kapitola: Poutník si prohlíží stav učených, nejprve všeobecně	31
3.3.3.6. XI. Kapitola: Poutník zavítal mezi filosofy	31
3.3.4. XII.-XVIII. Kapitola	34
3.3.4.1. XII. – XVII. Kapitola.....	34
3.3.4.2. XVIII. Kapitola Prohlíží si křesťanské náboženství	35
3.3.5. XIX.-XXX. Kapitola	35
3.3.6. XXXI.-XXXVI. Kapitola.....	39
3.3.6.1. XXXI. Kapitola: Do paláce Moudrosti zavítal Šalomoun a s ním velký zástup.....	39
3.3.6.2. XXXII. Kapitola: Poutník se dívá na správu světa a tajné soudy	40
3.3.6.3. XXXIII. Kapitola: Šalomoun vyjevuje marnosti a šalby světa ...	40
3.3.6.4. XXXIV. Kapitola: Šalomoun je oklamán a sveden.....	41
3.3.6.5. XXXV. Kapitola: Šalomounovi společníci jsou rozprášení, pozatýkáni a strašlivou smrtí sprovazeni ze světa	42
3.3.6.6. XXXVI. Kapitola: Poutník chce utéct ze světa	45
3.3.7. Závěr první části knihy.....	46
3.4. Ráj srdce a jeho biblická inspirace, část druhá.....	47
3.4.1. XXXVII. – XLII. Kapitola.....	47
3.4.1.1. XXXVII. Kapitola: Poutník našel cestu domů	47
3.4.1.2. XXXVIII. Kapitola: Navštívil ho Kristus a XXXIX. Kapitola: Jejich společná domluva	48
3.4.1.3. XL. Kapitola: Poutník je jako proměněný	48

3.4.1.4. XLI. Kapitola: Poutník je odkázán do neviditelné církve	49
3.4.1.5. XLII. Kapitola: Světlo vnitřních křesťanů.....	49
3.4.2. XLIII. – XLVIII. Kapitola	50
3.4.2.1. XLIII. – XLV. Kapitola	50
3.4.2.2. XLVI. Kapitola: Svatí mají všeho hojnost.....	51
3.4.2.3. XLVII. Kapitola: Bezpečí Bohu oddaných lidí a XLVIII. Kapitola: Zbožní mají vždy pokoj	52
3.4.3. XLIX. – LIV. Kapitola.....	52
3.4.3.1. XLIX. Kapitola: Zbožní mají v srdci vždy stálou radost.....	52
3.4.3.2. L. Kapitola: Poutník si prohlíží křesťany podle stavů	53
3.4.3.3. LI. Kapitola: Smrt věrných křesťanů	54
3.4.3.4. LII. Kapitola: Poutník spatřuje Boží slávu	54
3.4.3.5. LIII. Kapitola: Poutník přijat do Božího domu a LIV. Kapitola: Závěr všeho	55
3.4.4. Závěr druhé části knihy.....	57
4. Biblické knihy v díle Jana Amose Komenského	58
4.1. Knihy starozákonní	58
4.2. Knihy novozákonní.....	61
5. Analýza a závěry díla Jana Amose Komenského	63
6. Vzájemné porovnání obou částí Komenského díla.....	76
7. Závěr	78
Použité zdroje	82
Primární literatura	82
Sekundární literatura.....	82

Internetové zdroje	83
Seznam příloh	84
Přílohy.....	85
Abstrakt.....	87
Abstract.....	88

Motto:

*„Labyrint světa a Ráj srdce
to jest,
světélé vymalování,
kterak v tom světě a věcech jeho všechněch
nic není než matení a motání,
kolotání a lopotování,
mámení a šalba, bída a tesknost,
a naposledy omrzení všeho a zoufání;
ale kdož doma v srdci svém sedě,
s jediným Pánem Bohem se uzavírá,
ten sám k pravému a plnému mysli upokojení
a radosti že přichází.“¹*

Jan Amos Komenský

---

¹ Dostupné na <http://www.labyrint.cz/cs/> 8.1.2015

1. Úvod

Téma své diplomové práce jsem si vybrala na základě oboru, který studuji a tím je Učitelství pro střední školy, náboženství a etika. Komenský má s mým oborem velmi mnoho společného, byl pedagog, byl věřící a v jeho díle, kromě odkazů na Písmo svaté, nalezneme čtenář i myšlenky směřující k etickému jednání. Proto jsem si vybrala jako téma své diplomové práce Komenského Labyrint světa a Ráj srdce a jeho biblická inspirace.

Cílem mé práce je přiblížit Komenského vztah k Bibli. V úvodu bych také ráda zmínila, že kromě literatury například od J. B. Čapka, D. Čapkové, J. Patočky apod. vycházím v některých faktech také ze tří závěrečných prací. Jedna je bakalářská práce z Masarykovy univerzity FF z roku 2013, která nese název Komenského pozdní útěšné spisy a jejich biblické zakotvení od autorky Ivy Šilarové a druhá práce je práce diplomová taktéž z Masarykovy univerzity FF z roku 2006, její název je Bible v díle Jana Amose Komenského. Autorkou je Michaela Veselská. Poslední je práce také z Masarykovy univerzity, tentokrát z Pedagogické fakulty. Tato práce má název Jan Amos Komenský a její autorkou je Martina Kadlčková. Všechny tři práce mi velmi pomohly v tom, jaká zvolit východiska pro moji diplomovou práci na podobné téma, jako měly obě výše zmíněné autorky. Pokud jde o Komenského dílo, vycházím z překladu pro 21. století, jehož obrázek titulní strany jsem přiložila do příloh, jde o obrázek č. II., na obrázku č. I. pak nalezneme titulní obrázek z prvního vydání z roku 1623. Mimo jiné vycházím i z on-line knihy. Text on-line knihy byl revidován z vydání z let 1809, 1862 a 1892².

Ve své diplomové práci stručně zmíním v druhé kapitole životopis Jana Amose Komenského a jeho tvorbu a také jeho pojetí člověka. V následující třetí kapitole podrobněji rozeberu jeho dílo Labyrint světa a Ráj srdce a pokusím se jednotlivé kapitoly přiřadit k biblickým knihám. V číslování biblických knih vycházím z Českého ekumenického překladu. Čtvrtá kapitola se bude týkat biblických knih, ze kterých Jan

---

² srov. dostupné na <http://www.labyrint.cz/cs/> 5.1.2015

Amos Komenský vychází. Pátá kapitola se bude týkat analýzy Komenského díla a v šesté kapitole porovná obě části Komenského díla.

Komenského dílo *Labyrint světa a Ráj srdce* vychází v jeho době z oblíbeného motivu putování³, v tomto případě jde o putování alegorické. Toto literární dílo je především obrazem společnosti, skutečného světa, je obrazem autorova cítění a snahy vypořádat se s tím. *Labyrint světa a Lusthaus srdce*, jak zněl původní název, vyšel poprvé v roce 1631, tedy v období baroka. Roku 1663 vyšlo druhé vydání v Amsterdamu a název díla byl změněn na *Labyrint světa a ráj srdce*, jak to známe dnes.

V dnešním názvu knihy vidíme biblický motiv a tím je obraz ráje. Jak uvádí M. Veselská „*vztah Komenského k biblickému textu nebyl nahodilý, ale utvářel se postupně díky důkladnému studiu teologie, kterému se Komenský, většinu svého života věnoval a také díky tradici danému přijímání Bible v Jednotě bratrské.*“⁴

Bůh byl pro Komenského naprostou dokonalostí, která velmi výrazně ovlivnila jeho myšlení. Tento vliv bezpochyby poznamenal Komenského díla jako celek, tedy práce

---

³ V 16. a 17. stol. Byl velmi častý motiv putování. Mimo Komenského tento motiv použil již dříve ve 13./14.stol. Dante Alighieri ve své *Božské komedii*, kde vypravěč, básník, bloudí temným lesem a prochází Peklem, Očistcem a Rájem. Hlavní myšlenkou je putování duše za spásou. – srov. ALIGHIERI, D., *Božská komedie*, přeložil MIKEŠ, V., ACADEMIA, Praha 2009. Dalším autorem je španělský spisovatel Miguel de Cervantes Saavedra (16.stol). Tento motiv používá ve svém díle *Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha*, kdy zchudlý šlechtic Don Quijote vyráží do světa ve své chatrné zbroji na vyhublém koni. – srov. CERVANTES SAAVEDRA, M., *Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha*. Přeložil MIKEŠ, V., ODEON, Praha 1966. Z českých a slovenských autorů nalezneme motiv putování např. u Jána Kollára (18./19.stol.) v díle *Slávy dcera*, kdy básník putuje v doprovodu Amora a Míny po zemích, kde žili Slované. – srov. KOLLÁR, J., *Slávy dcera*, Praha: Jindřich Bačkovský 1946

⁴ VESELSKÁ, M. *Bible v díle Jana Amose Komenského*, diplomová práce, Masarykova univerzita v Brně, Filosofická fakulta, BRNO 2006

filozofické, pedagogické, ale i pansofické. Myšlenková podstata všech jeho prací stojí na teologickém základě.

Ve své diplomové práci vycházím z následujících zdrojů: J. A. Komenský – Labyrint světa a Ráj srdce, do jazyka pro 21. století přeložil T. Makovička, J. A. Komenský – O sobě, J. B. Čapek – Několik pohledů na Komenského, D. Čapková - Jan Amos Komenský (1592 – 1670) Přehled života a díla, J. Patočka – Komeniologické studie II., J. Hábl – Učit se příběhem, J. Kumpera – Jan Amos Komenský, nebo také z knihy A. Mackerleho – Než budete číst Bibli podruhé. Vycházím také z různých internetových zdrojů a další literatury.

2. Život a tvorba Jana Amose Komenského

2.1. Život Jana Amose Komenského

2.1.1. Dětství, mládí a studia J. A. Komenského

Jan Amos Komenský, nazývaný také jako „učitel národů“, se narodil 28.3.1592 kdesi na jihovýchodní Moravě. Místo narození není přesně známo, ale mezi možná místa se uvádí *„Uherský Brod, kde žil se svými rodiči, Nivnice a málo kdy se také uvádí Komňa odkud pocházel rod jeho otce, z toho také někdy bývá odvozeno jeho přízvisko⁵“*. V dětství velmi brzy osiřel a poté bydlel u své tety ve Strážnici. *„V letech 1608-1611 studoval na bratrské střední škole v Přerově, kde také dostal jméno Amos⁶ podle latinského „amosus“, což v překladu znamená oblíbený nebo také milovaný⁷. Od roku 1611 žil a studoval v Německu na univerzitách v Heidelbergu a Herbornu“⁸.*

2.1.2. Návrat ze studií a dospělost

V roce 1614 se vrací zpět do přerovské bratrské střední školy, ale již jako učitel. V roce 1616 se stal bratrským kazatelem, poté odešel do Fulneku, kde byl rektorem Jednoty bratrské a kde také poznal svou první ženu Magdalenu Vizovskou. V roce 1618 nastalo šťastné, ale krátké období, které trvalo asi tři roky. V roce 1618 se ve Fulneku oženil s Magdalenou Vizovskou a rok poté se jim narodil první syn. Roku 1621 se odstěhoval Komenský se svou rodinou do Přerova a koncem roku sám musel z Fulneku odejít. Rok

---

⁵ Dostupné na http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Amos_Komensk%C3%BD, 4.1.2015

⁶ D. ČAPKOVÁ, Jan Amos Komenský (1592 – 1670) Přehled života a díla, Ústav pro informace ve vzdělávání, Pedagogické muzeum J.A.Komenského v Praze, 1991, ISBN 80-211-0070-2

⁷ Dostupné na <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/169582-prerov-vzpominal-na-komenskeho/>, 8.1.2015

⁸ D. ČAPKOVÁ, Jan Amos Komenský (1592 – 1670) Přehled života a díla, Ústav pro informace ve vzdělávání, Pedagogické muzeum J.A.Komenského v Praze, 1991, ISBN 80-211-0070-2

po porážce stavovského povstání, tedy v roce 1622, se Komenskému a jeho ženě Magdaleně narodil druhý syn, avšak téhož roku zemřela jeho žena i obě děti na morovou epidemii ve Fulneku. Ve Fulneku také byla v roce 1623 spálena Komenského knihovna, která byla považována za kacířskou. Pod vlivem těchto událostí začal psát Komenský pansofické spisy, například Truchlivý a později i Labyrint světa a ráj srdce. O dva roky později odešel Komenský do Brandýsa nad Orlicí, kde se také seznámil se svojí druhou ženou Marií Dorotou Cyrillovou, se kterou měl později čtyři děti. První dcera Dorota Kristina se narodila v roce 1627 a o rok později přišla na svět druhá dcera, která se jmenovala Alžběta. V roce 1642 navštívil Haag a Leiden a setkal se také s René Descartem.⁹ V roce 1643 se Komenskému a jeho ženě Marii Dorotě narodila třetí dcera Zuzana a o tři roky později jediný syn Daniel. Jeho druhá žena zemřela v roce 1648, v době, kdy byl Komenský jmenován biskupem Jednoty bratrské.¹⁰

Jednota bratrská, jejímž posledním biskupem byl teolog, humanistický filozof a evropsky proslulý reformátor školství Jan Amos Komenský, představuje vpravdě vrchol české reformace¹¹. Česká reformace začala o sto let dříve než reformace světová, reprezentovaná Martinem Lutherem a Janem Kalvínem. Tehdy dochází v Českém království k úsilí o nápravu církve, které vedlo k reformnímu hnutí, k odtržení od Říma. Teolog a rektor pražské univerzity Jan Hus usiloval o lepší poznání Bible a o obnovu církve. Po jeho smrti upálením se reformní hnutí dalo do pohybu. Z radikálních husitských kruhů se v druhé polovině 15. století oddělila nová reformní generace znepokojená násilím, které provázelo husitské bouře. Její kořeny sahají do české reformace na konci 14. století. Jednota bratrská vznikla roku 1457 v Kunvaldu u Žamberka jako reformační církev navazující na učení mistra Jana Husa a Petra Chelčického. Její charakteristikou bylo uznávání Písma svatého, Božího slova, jako nejvyšší autority. Přes dlouhodobá pronásledování byla důležitou kulturní silou v Čechách a na Moravě. Nejznámějšími osobnostmi Jednoty byli biskup Jan Blahoslav,

---

⁹ Srov. KOMENSKÝ, J. A., O sobě, str. 340, Odeon 1987, ISBN 80-207-0016-1

¹⁰ Srov. ČAPKOVÁ, D., Jan Amos Komenský (1592 – 1670) Přehled života a díla, Ústav pro informace ve vzdělávání, Pedagogické muzeum J.A.Komenského v Praze, 1991, ISBN 80-211-0070-2

¹¹ srov. dostupné na http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/cirkve/_zprava/213154 18.3.2015

který svým překladem Nového zákona podnítl překlad celého Písma z původních jazyků a také vydání Bible Kralické v šesti svazcích (1579 – 1593), a biskup Jan Amos Komenský. Při násilné rekatolizaci po bitvě na Bílé hoře odešli bratři do exilu a Jednota v Čechách na dvě staletí žila jen v tradici tajných nekatolíků¹².

Jiný název pro Jednotu bratrskou je Českobratrská církev evangelická. Tato církev je první sjednocená církev ve Střední Evropě. Komenský, vzdělaný na univerzitách v Herbonu a Heidelbergu, protestantský kněz, byl donucen opustit české země po vítězství protireformace.¹³

2.1.3. Pobyt v Lešně a poslední léta života

Poprvé pobýval Komenský v Lešně od roku 1628 a to až do roku 1641. V tomto období dokončil českou Didaktiku (1630) a vznikala díla jako např. Didaktika magna (1632-1638) či Informatorium školy mateřské (1632). V Lešně byl pak ještě dvakrát, a to v letech 1648-1650 a naposledy v letech 1654-1656. Z let 1648-1650 pochází spisy jako Kšaft umírající matky Jednoty bratrské (1650) nebo Truchlivý III., Řvání hrdličky (1650). Zde se také v Toruni v roce 1649, aby zaopatřil své malé děti z druhého manželství, potřetí oženil a to s Johanou Gajusovou.¹⁴ Jeho poslední pobyt v Lešně byl v letech 1654-1656. V tomto období nevyšla žádná známá díla. V roce 1656 vypálili katoličtí Poláci Lešno a Komenský odtud odešel do Amsterdamu.

Od roku 1656 pobýval Jan Amos Komenský v Amsterdamu. V letech 1657-1658 byl vydán pedagogicko-pansofický soubor prací Opera didactica omnia, rok na to vyšel český Kancionál, což je sbírka duchovních písní, a v roce 1660 Truchlivý IV., Smutný

---

¹² srov. dostupné na <http://www.jednotabratska.cz/index.php?clanek=43> 16.2.2015

¹³ srov. dostupné na http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/cirkve/_zprava/213154 18.3.2015

¹⁴ Srov. KUMPERA, J., Jan Amos Komenský, Poutník na rozhraní věků, str. 107, Svoboda, Ostrava 1992, ISBN 80-854-85498-03-0

hlas. O deset let později, 15.11.1670, Jan Amos Komenský zemřel v přítomnosti své třetí ženy Johany, syna Daniela z druhého manželství a přítele a lékaře Mikuláše Tulpa. Pohřben byl v kostele v Naardenu 22.11.1670.¹⁵ Na sklonku života charakterizoval sám sebe jako muže touhy.

2.2. Komenského tvorba

Jan Amos Komenský byl teolog, kazatel, biskup Jednoty bratrské, ale také pedagog, lingvista a autor významných děl. Jako vůbec první publikoval v roce 1612 univerzitní disputace *Problemata miscellanea*. Svou první učebnici vydal o čtyři roky později a nesla název *Grammaticae facilioris praecepta*. Komenský vytvořil celou řadu spisů, které byly psány převážně česky, německy a latinsky. Jeho tvorba obsahuje díla z více oborů, jsou to především obory: filosofie a teologie, pedagogika a didaktika, lingvistika a bohemistika. Z těchto oborů v dalších odstavcích uvedu pouze nejpodstatnější a nejznámější díla, protože vypisovat všechna Komenského díla není cílem mé práce.

Významnou částí Komenského tvorby jsou díla z oboru pedagogiky a didaktiky, která ve většině případů předběhla myšlenkově svou dobu. Vůbec nejznámější je názorná učebnice latiny a encyklopedie, která nese název *Brána jazyků otevřená* (1631, česky vyšla o dva roky později, tj. 1633), někdy se také užívá název *Dvěře jazyků otevřené* a *Didactika magna* (Velká didaktika). Další významné spisy z tohoto oboru jsou například: *Informatorium školy mateřské* (1633), *Nejnovější metoda jazyků nebo Analytická didaktika*.

S tvorbou z oboru pedagogiky souvisí také tvorba z oboru lingvistiky a bohemistiky. Mezi významná díla z tohoto oboru určitě patří *Orbis pictus* (Svět v obrazech, 1654), toto dílo vyšlo poprvé v roce 1658, *Grammatica latina* a *Poklad*

---

¹⁵ Srov. KOMENSKÝ, J. A., O sobě, str. 357 a 368, Odeon 1987, ISBN 80-207-0016-1

jazyka českého. Toto dílo se ovšem nedochovalo, protože shořelo v Lešně při požáru stejně jako většina jeho *Metafyziky* a pansofických děl v roce 1556.

Asi nejpodstatnější jsou pro tuto práci díla z oboru teologie a filosofie, která jsou ovlivněna myšlením církve Jednoty bratrské. Tato díla jsou většinou autobiografií Komenského nebo jsou alespoň inspirována jeho životem. Hlavním filosofickým spisem je spis *De rerum humanarum emendatione consultatio catolica* (Obecná porada o nápravě věcí lidských, 1643). Významná teologická díla jsou: *Truchlivý* (psán po smrti první ženy Magdaleny a dětí), *Listové do nebe* (1619) - jde o dopis chudých lidí ke Kristu a jejich stížnost na bohaté, *Kšaft umírají matky Jednoty bratrské* (1650). V roce 1626 také přeložil z latinského jazyka do jazyka českého *Žalmy*. K vrcholným filosoficko-teologickým dílům také patří dílo, jímž se budu zabývat ve své práci, a tím je dílo z roku 1623 *Labyrint světa a Ráj srdce*.

2.3. Komenského pojetí člověka

V této kapitole vycházím pouze z díla Jana Patočky *Komeniologické studie II*, sebrané spisy. Pro konkrétnější upřesnění, jedná se o kapitolu *Komenský a otevřená duše*.

V raných dílech chápe Jan Amos Komenský člověka jako bytost dílčí. V *Labyrintu světa a Ráji srdce*, který psal Komenský v nejtěžších dobách (1623), které následovaly po bitvě na Bílé hoře, je člověk poutníkem na cestě životem, vystavený neustálým pokušením, mámení a bloudění. Zapletenost do světa z něj činí hračku v rukou obratných manipulátorů a svůdců. Pouze otřesem, poznáním vlastní konečnosti a odevzdáním se do rukou Božích je možná záchrana. V novoplatónském nebo augustinovském duchu radí Komenský utéct ze světa do ráje srdce, do vnitřního chrámu vlastní duše, v ní jediné člověk nalezne pravdu. Jak ale ukázal Jan Patočka ve studii *Komenský a otevřená duše*, nejde o rezignaci na aktivní život, ani o pouhý typický metafyzicko-teologický výklad základní životní zkušenosti člověka. Už zde, v útěšných

spisech vedle *Labyrintu* je to ještě *Hlubina bezpečnosti* atd., se rýsuje koncept tzv. otevřené duše, která smysl lidského života nevidí ve zmocňování se světa, ale v péči o něj¹⁶.

Patočka odlišuje dvě východiska výchovy na prahu novověku: to první označuje jako pozici „uzavřené duše“ a proti staví Komenského „duši otevřenou“. Stanovisko uzavřené duše vychází ze subjektivity pojaté jakožto „myslící já“, autonomní rozum si osobuje právo strukturovat svět dle svého vlastního rozvrhu. „*Jde o subjekt-objektový rozvrh světa a svět je zde pojatý jako stroj – machina mundi*“¹⁷. Díky tomu se může uzavřená duše „setkat jen se sebou samou“, mimo sebe neuznává nic dalšího, s každým problémem se musí vyrovnat vlastními silami a prostředky. Svě podstatné úkoly vidí autonomní rozum v perspektivě ovládnání, zmocňování. Koncept uzavřené duše dává vzniknout tradici instrumentální výchovy, která má být „*nástrojem*“ – instrumentem k ovládnutí světa, společnosti i člověka samého. V Komenského knize *Labyrint světa a ráj srdce* je podle Patočky předveden mýtus o bludné cestě životem a návratu poutníka k sobě samému. („*Sebe-zachycení otevřené duše v Ráji srdce.*“) Ze dvou alternativ: na jedné straně je postaven zmatek a přetvářka světa a na druhé straně pravda duchovního bytí, radí Komenský dát se cestou niternosti a víry. Patočka potom srovnává Platónova jeskynního vězně a Komenského poutníka, oba jsou zbaveni svobody a svobodného náhledu. Poutům Platónova vězně odpovídá uzda, kterou drží Všeživý Všudybud a brýle, jež mu nasadilo Mámení. Úloha společníků je však odlišná, zatímco Platónův průvodce vězně obrací ke světlu ideje dobra a pravému poznání, Komenského průvodci poutníka „*neklamou zastíráním světle, nýbrž tím, že život zbavují napětí.*“¹⁸ Nutí brát na lehkou váhu nevyhnutelné základní rozhodnutí života. Ukazují jeho nesnáze a povinnosti v růžovém světě; svádějí vždy novými proměnlivými a oslňujícími věcmi, a tak zabraňují zkoumání ve vlastním smyslu. „... *Poutník není pasivně sedící vezen jako u Platóna, právě v jeho zdánlivě pozitivní pohyblivosti leží však příčina jeho klamu a omylu. Pohyblivost je klamná a nicotná.*“¹⁹

---

¹⁶ Srov. PATOČKA, J., Komeniologické studie II, str. 340, Oikoymenh, Praha 1998, ISBN 80-86005-03-04

¹⁷ PATOČKA, J., Komeniologické studie II, str. 340, Oikoymenh, Praha 1998, ISBN 80-86005-03-04

¹⁸ PATOČKA, J., Komeniologické studie II, str. 340, Oikoymenh, Praha 1998, ISBN 80-86005-03-04

¹⁹ PATOČKA, J., Komeniologické studie II, str. 340, Oikoymenh, Praha 1998, ISBN 80-86005-03-04

Podle Patočky to, co Komenského průvodci zakrývají, je především smrt. Jednají, jako by jí nebylo, jako by nebylo života smrtelného. Demaskování smrti jako propasti nicoty je koncem vlády společníků Poutníka. „*Odkrytí nicoty je zde, (...) základní úkon otevřené duše.*“²⁰ Po tomto „obratu v poznání smyslu“ přestává být poutník vydán manipulaci, zaznívá spásný hlas Boží, který ho z nicoty světa vede ke kladu bytí. U obou filosofů vidí Patočka podobnou snahu odkrýt povahu lidského poznání a odhalit především překážky pravdivého poznání: na jedné straně je to strnulý pohled Platónova jeskynního vězně, na druhé straně povrchní těkavost Komenského poutníka. Překážkou pravdivého poznání tedy může být jak nedostatek pravdivých poznatků (Platón), tak záplava nepodstatných informací (Komenský).

V *Hlubině bezpečnosti* je základní zkušenost otevřené duše vykládána poněkud jinak než v *Labyrintu*. Zapletení člověka do světa je zde označeno jako „*jinudost*“²¹, jako bloudění, a zároveň je zde pojmenován její důvod, a tím je „*samosvojnost*“²², touha člověka, aby byl středem pro sebe samého a pro celý svět. Patočka tento další krok rozvinutí myšlenky hodnotí velmi kriticky a Komenského snahu ztotožňovat moderní obraz světa a moderní poznání výhradně s konceptem uzavřené duše označuje za nebezpečné zjednodušení. Nebezpečí spočívá v názoru, jako by byla nejen možná, ale i nutná jiná než moderní matematická přírodověda. Oproti dobovým vědeckým metodám indukce a dedukce staví Komenský svou synkrisis (poznání z analogie), na základě metafyzického výkladu světového dění, vcelku. Tím se nutně ocitl mimo hlavní proud vědeckého poznání. „*Nespokojuje se poznáním a uznáním, že moderní vedení nenabízí nic celkového a v tomto smyslu je přesto nutné a správné,*“²³ kritizuje Patočka.

---

²⁰ PATOČKA, J., Komeniologické studie II, str. 340, Oikoymenh, Praha 1998, ISBN 80-86005-03-04

²¹ PATOČKA, J., Komeniologické studie II, str. 340, Oikoymenh, Praha 1998, ISBN 80-86005-03-04

²² PATOČKA, J., Komeniologické studie II, str. 340, Oikoymenh, Praha 1998, ISBN 80-86005-03-04

²³ PATOČKA, J., Komeniologické studie II, str. 342, Oikoymenh, Praha 1998, ISBN 80-86005-03-04

2.4. Jan Amos Komenský a chiliasmus

Komenského filosofie stála na ontologickém pojetí člověka, což předznamenalo nový proud v novodobé filosofii, chiliasmus. U Komenského tento stav věcí nebyl dlouho brán na vědomí jednak proto, že nebyla známa Porada, jednak proto, že pedagogika Komenského byla dlouho odtrhována od jeho filosofie. Zároveň nebyl brán na vědomí chiliastický rámeček, v němž Komenský svou ontologii člověka vyvinul.²⁴ „*Chiliasmus prochází dilem a má rozhodující význam pro výstavbu Komenského filosofie člověka. Ten dosti silný proud novodobé komeniologie, který tento chiliasmus nechtěl brát na vědomí, nemohl Komenského myšlení vědecky interpretovat.*“²⁵

Komenský vycházel z pojetí kosmu jako pan-harmonického celku, který se skládá z několika vrstev, mezi nimiž jsou vždy souvislosti: základní jsou tři, a to svět přírody, člověka a Boha. Vrstvy jsou si vzájemně úměrné jak vzhledem k celku, tak mezi sebou navzájem. Uvažoval, že tvoří-li velký svět harmonický celek, měl by jej tvořit i člověk, svět v malém, a to ve všech svých projevech. Z toho docházel k závěru, že výchova tělesná, smyslová, rozumová, jazyková, mravní a náboženská mají být v harmonii a že cíle, obsah i vzdělávací metody mají tvořit jednotu²⁶.

Komenský vyvodil naději, že je možné odčinit porušení původní jednoty člověka s dokonalým tvůrcem. Toto porušení se v bibli vysvětluje tzv. pádem prvních lidí a ztrátou biblického ráje. Z toho vyplývá i povinnost všech lidí, aby se na takovém odčiňování podíleli, a to vzdělávací aktivitou. Zastával stanovisko, že pro vskutku křesťanský život je nutné obojí, víra i skutky. Protože získání ztracené lidské podstaty

---

²⁴ Srov. KADLČKOVÁ, M., Jan Amos Komenský bakalářská práce, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2006

²⁵ KADLČKOVÁ, M., Jan Amos Komenský bakalářská práce, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2006

²⁶ Srov. KADLČKOVÁ, M., Jan Amos Komenský bakalářská práce, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2006

není přírodním mechanismem, ale výsledkem svobodné aktivity člověka, znamená znovunabytí této podstaty zároveň její další obohacení a rozvoj, nejde o pouhý návrat. Člověk se nejen může, ale i musí znovu a lépe dopracovat na úroveň své lidské dokonalosti, kterou před věky ztratil tím, že propadl zlu a špatnosti.²⁷

Komenský nesouhlasil s kalvínským učením o predestinaci, tj. o předurčení jedněch ke spasení, jiných k zatracení. Komenského myšlenkový systém nelze pochopit bez pochopení souvislosti *s filozofií a teologií. Základní lidská mohutnost je Komenskému svobodná lidská vůle a základní funkcí člověka je tvořivá činnost v přírodním a lidském světě.*²⁸

---

²⁷ Srov. KADLČKOVÁ, M., Jan Amos Komenský bakalářská práce, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2006

²⁸ KADLČKOVÁ, M., Jan Amos Komenský bakalářská práce, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2006

3. Komenského Labyrint světa a Ráj srdce

3.1. Historické pozadí Labyrintu světa a Ráje srdce

Labyrint světa a Ráj srdce psal Jan Amos Komenský v době pobělohorské bitvy v roce 1623. „*Politicko-náboženská situace v Čechách i na Moravě se značně změnila v neprospěch evangeliků. Předbělohorská náboženská tolerance skončila a kromě majetkových konfiskací začala první fáze rekatolizace, která se postupně stupňovala*“²⁹. Tento rok prožil Komenský v úplné samotě po ztrátě milované rodiny. Také byly v tomto roce zničeny první Komenského práce z „*oboru filologického, teologického, encyklopedického, historického a vlastivědného*“.³⁰ Labyrint světa a Ráj srdce psal mezi díly Truchlivý a Truchlivý II. „*Komenský při psaní Labyrintu zažíval období těžké deprese, je to dílo plné autorova vnitřního zápasu. Komenskému šlo nejen o smysl života, ale o vztah k životu a především o život sám.*“³¹

Dílo je věnováno Karlu Staršímu ze Žerotína³², který byl ochránce jak Komenského, tak celé Jednoty bratrské. Komenský mu byl též vděčný za své vzdělání

---

²⁹ KOMENSKÝ, J.A., Labyrint světa a Ráj srdce v jazyce 21.století, do současného jazyka upravil MAKOVÍČKA, T., str. 261-262, Práh 2013, Praha, ISBN 978-80-7252-425-9

³⁰ ČAPEK, J.B. , Několik pohledů na Komenského, str. 71, Univerzita Karlova, Karolinum 2004, Praha, ISBN 80-246-0721-2

³¹ ČAPEK, J.B. , Několik pohledů na Komenského, str. 71, Univerzita Karlova, Karolinum 2004, Praha, ISBN 80-246-0721-2

³² Karel Starší ze Žerotína (1564 – 1636) pocházel ze staré moravské šlechtické rodiny. Jeho životní postoj ovlivnilo významně reformační prostředí, ve kterém vyrůstal. Vystudoval v Ivančicích bratrskou školu, kterou jeho otec podporoval. Byl vychován v českobratrské víře, v dospělosti se stal ochráncem a světskou hlavou, Jednoty bratrské, které poskytl útočiště na tvrzi v Kralicích na svém Náměšťském panství. V mládí Žerotín nabyl vynikající vzdělání doma i v cizině, takže mu v tomto hledu mohl konkurovat jen málokdo. Znal latinu, řečtinu, italštinu, francouzštinu, němčinu. Studoval také práva a teologii. Po bitvě na Bílé hoře se snažil pomáhat pronásledovaným a exulantům. Komenského se mu však před vyhnanstvím ochránit nepodařilo. – srov. dostupné na

v Čechách i v cizině. Dalo by se říci, že „*Labyrint je určitým pokáním Komenského před Karlem Starším a je snahou usmířit si ho, aby mu odpustil jeho bloudění*“.³³

3.2. Uvedení do Komenského díla

Labyrint světa a Ráj srdce je dílo, které odráží myšlenkové rozpoložení Jana Amose Komenského. Má tedy, kromě alegorického putování, silný reálný a autobiografický ráz. V Labyrintu světa jde o alegorické zrcadlo společnosti, kterou Komenský shledával velmi zkaženou a povrchní. „*V celém díle je mnoho motivů ze života Jana Amose Komenského, má se proto za to, že Poutník putující městem je Komenský sám na pouti životem. Přispívá k tomu i ten fakt, že Poutník měří vše poznávané očima víry, jak ji Komenský poznal a žil v Jednotě bratrské.*“³⁴

Účast osobních zážitků je patrná již pozornějšímu čtenáři, i kdyby si nevšiml autorova přiznání v předmluvě, v kapitole o stavu a řádu manželů nebo stavu vrchností se Komenský zpovídá ze svých bolestných zkušeností, jinde, zvláště v kapitole o učených, prozrazuje svůj palčivý vztah obšírností svého popisu a množstvím narážek. Tragické poznání životní vane i z kapitoly o stavu soldátském a odjinud.³⁵

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10169539755-72-jmen-ceske-historie/208572232200027> 17.3.2015

³³ ČAPEK, J.B. , Několik pohledů na Komenského, str. 76, Univerzita Karlova, Karolinum 2004, Praha , ISBN 80-246-0721-2

³⁴ POLMA, J. dostupné na <http://www.jednotabratrska.cz/spolecnost/lab.htm> 8.1.2015

³⁵ Srov. ČAPEK, J.B., Několik pohledů na Komenského, kapitola: Poutník dvou světů, str. 63, nakladatelství Karolinum, Praha 2004, ISBN 80-246-0721-2

Komenskému inspirací byl, kromě jeho životních zkušeností, také „německý luteránský teolog a politik Johann Valentin Andreae³⁶. První část *Labyrint světa* vychází z jeho alegorického spisu *Bloudění cizince ve vlasti (Peregrini in patria errores 1618)*, v druhé části se Komenský inspiroval dalším Andreaeho spisem *Křesťanský občan (Civis Christianus 1619)*“³⁷

Celá kniha se začíná veršem z knihy *Kazatel 1,14* – „Viděl jsem všechno, co se pod sluncem děje, a hle, to vše je pomijivost a honba za větrem.“

Jde o ostrou kritiku nedostatků ve společnosti i církve. Je obrazem doby a smýšlení lidí. Poutník (Komenský) odsuzuje závist, úplatkářství, vychloubačnost a náboženskou nesnášenlivost. Vrchnost kritizuje za zneužívání moci proti bezmocným, kritizuje vojenský stav za nesmyslné vraždění, ničení životů a lidských hodnot. Oceňuje spořádané a mravné lidi, lidi disciplinované a zbožné. Vyzdvihuje střídmost, pokoru a spravedlnost. Komenský dělí lidi na ty, kteří se nesmyslně lopotí a na ty, jejichž život a práce dostaly smysl díky jejich niternému vztahu k Bohu.

Nejznámější české dílo se dělí na dvě části: v první, obsáhlejší části *Labyrint světa*, který má 36 kapitol, se ocitneme v symbolickém labyrintu města, který se dělí na ulice obývané jednotlivými stavy, řády a povoláními. Průvodci hlavního hrdiny, Poutníka, postavy jménem Všežvěd, příjmením Všudybud a Mámení (Mámil), mu při

---

³⁶ „Johann Valentin Andreae (1586-1654), německý protestantský teolog, básník a filosof. Usiloval o nápravu vyučovacích metod. V roce 1614 po návratu z evropských univerzit se stal jáhnem ve Vaihingen v rodném Württembersku. V letech 1620 – 1639 byl farářem a superintendentem v Calvu, kde za válečného požáru přišel o jmění, knihovnu i výsledky badatelské práce. S Janem Amosem Komenským se seznámil v Heidelbergu a stal se jeho věrným poradcem. Zemřel ve Stuttgartu“. – KOMENSKÝ, J. A., O sobě, str. 346, Odeon 1987, ISBN 80-207-0016-1. Ve svých dílech používá Andreae motiv putování a byl Komenskému velkou inspirací.

³⁷ KOMENSKÝ, J.A., *Labyrint světa a Ráj srdce v jazyce 21.století, do současného jazyka upravil MAKOVIČKA, T.*, str. 261-262, Práh 2013, Praha, ISBN 978-80-7252-425-9

cestě postupně umožňují poznat město-svět, jehož královnou je Moudrost, někteří říkají Marnost, jako místo beznaděje, trápení, klamu a hříchu. Druhá část díla Ráj srdce, která má 18 kapitol, naproti tomu přináší poutníkovu spočinutí, nalezení domova ve vlastním srdci, místě niterné křesťanské víry.

Hlavní postavou je Poutník, mladý člověk, který se vydává za poznáním světa a jeho obyvatel, kterého autor obrazně zasadil do města podobného labyrintu. Ten je dostatečnou ilustrací ukazující zavedené systémy fungování lidského společenství a jeho sociální struktury. Ulice, náměstí, hrady, každý prostor je obýván lidmi různě vzdělanými, rozdílně majetnými, majícími všelijaká povolání a těmto místům, kde určitý stav lidí žije, jsou přiděleny charakteristické znaky v podobě věcí, budov, popřípadě vlastností, například brána Ctnosti, brána Života. Všemi těmito obydlími a prostranstvími, která mají určitou hierarchii, Poutník prochází, poznává je a učí se. Důležitý je vévodící střed, kterým je hrad královny Moudrosti, Arx Fortunae. Postava Poutníka není vyslána do neznáma sama, ale je doprovázena dvěma společníky - Všudybudem a Mámením. Ti mu dle vlastního uvážení a z pohnutek prospěchářských udílejí rady, jak se zachovat, co si počít v té které situaci a věci okolní mu vysvětlují. Oba zmínění poutníkovu průvodci značí symboly vnitřní rozpolcenosti člověka jako nekonečný spor mezi touhou po poznání a zvykem. Vůči Poutníkovi si nepočínají laskavě, jeho cestu do nitra a hledání víry kritizují, nechápou jeho „bláznovství“. Věnují poutníkovi uzdu spletenou z řemenů Vsetečnosti, udidla ze železa Tvrdohlavosti a také brýle Mámení, jehož čočky byly ze skla Domněnky a obroučky ze Zvyku. Poutníkovi průvodci chtějí Poutníka smířit s beznadějnou nezměnitelností světa, neboť tak se mu podle jejich představ bude lépe žít.

Poté, co Poutník spatří všechny hrůzy a nepravosti světa, chce raději zemřít a žádá Boha o smilování. Ten si jej k sobě skutečně povolá a poučí ho o správném smýšlení člověka, o smyslu života, o nedůležitosti věcí pozemských a velikosti věcí duchovních, což je v díle nazváno jako „vnitřní křesťanství“. Ve chvíli, kdy se Poutník odvrací od světa, začíná se druhá, formálně i obsahově odlišná část díla zvaná Ráj srdce. Místo ke smrti se Poutník ubírá k sobě samému, skrývá se do svého nitra, ve kterém, jak mu bylo

od Boha řečeno, najde řád a bezpečí. Neboť každý sám v sobě musí najít víru, Boha, ke kterému vzhlíží, jedině tak se dá nalézt radost a vyrovnanost, které člověka doprovodí až k posmrtným nebeským branám. Je tedy na člověku samém, aby se dobral pravdy, aby si zvolil správnou cestu a pochopil, co je důležité a k čemu se ubírat. „*Navrať se odkud's vyšel, do domu srdce svého, a zavři po sobě dvěře*“³⁸

Celá kniha se uzavírá modlitbou z Augustinových Vyznání, který byl, mimo jiné, také Komenského inspirací, hlavně pak v druhé části.³⁹

3.3. Labyrint světa a jeho biblická inspirace, část první

V první řadě bych ráda zmínila, podle jakých měřítek jsem zvolila členění kapitol Komenského Labyrintu světa. Důvod mého členění je podle společných prvků, kterými buď jsou, nebo nejsou přímé, nepřímé či žádné odkazy a citace z Písma svatého.

---

³⁸ Dostupné na <http://www.labyrint.cz/cs/kapitola-37> 5.1.2015

³⁹ Sv. Augustin (354 v Tagaste – 429 v Hippo) byl řečník, teolog a filosof. Byl synem pohanského úředníka Patricia, který se stal těsně před smrtí křesťanem a zbožné křesťanky Moniky. Jeho celé jméno bylo Aurelius Augustin. V jeho počátcích pro něj byly cílem peníze, kariéra a erotika. Ve Vyznání přiznává, že se zabýval životem velkoměsta plného sexuální volnosti. Také v díle uvádí, že kradl rodičům peníze, aby platil vrstevníkům za to, že si s ním chodili hrát. Augustin křesťanství úplně opustil a přidal se k Manichejcům. Ve 33 letech přijal křest spolu se synem Adeodatem od milánského biskupa Ambrože. Roku 391v Hippo přijal kněžské svěcení od biskupa Valeriána a o pět let později se tamtéž stal biskupem. Augustinova Vyznání jsou zpovědí, přiznání viny před lidmi a před Bohem, zároveň jde o modlitbu Bohu. – srov. STÖRIG, H.J., Malé dějiny filozofie, str. 165, Zvon, České katolické nakladatelství, Praha 1993, CHLUMSKÝ, J. dostupné na <http://catholica.cz/?id=3808> 10.2.2015

3.3.1. Předmluva

V předmluvě hned třikrát cituje Jan Amos Komenský z Písma svatého, a to z knihy Kazatel (*Kaz 2,17 a 12,13*) „*Pojal jsem nenávisť k životu, zošklivilo se mi, co se pod sluncem děje. To vše je pomíjivost a honba za větrem.*“ *Závěr všeho, co jsi slyšel: Boha se boj a jeho přikázání zachovávej; na tom u člověka všechno závisí.*“ a z knihy Žalmů, konkrétně uvádí Komenský *Žalm 73* „*Podobně zjistil David, že nejšťastnější člověk je ten, který pustil svět z očí i z mysli, pevně se drží Boha, má ho za svůj věčný podíl a přebývá s ním ve svém srdci.*“ Základním motivem příběhu je hledání pravdy, která splývá s cestou k Bohu.

3.3.2. I.-V. Kapitola

3.3.2.1. I. Kapitola: Proč jsem se vydal do světa

První kapitola je nejkratší kapitolou v první části Komenského díla. Co přiměje Poutníka jít do světa? *"Abych nejdříve všechny lidské věci, co jich pod sluncem jest, prohlédl, a teprve jedno s druhým rozumně srovnávaje, jistý sobě stav vyvolil a své sobě věci k užívání pokojného na světě života pěkně nějak spořádal."*⁴⁰ Poutník se vydává na cestu městem-světlem, protože se chce začlenit do lidské obce a nalézt v ní své místo. Nepřímo z této kapitoly vyplývá Poutníková otázka po vlastní identitě, tedy otázka kdo jsem?

Hned v první kapitole odkazuje nepřímo Komenský na biblickou knihu Kazatel a to přesněji na *Kaz 1,13* „*Uložil jsem svému srdci, aby pátralo a aby zkoumalo s moudrostí všechno, co bylo vykonáno pod nebem.*“

---

⁴⁰ Dostupné na <http://www.labyrinth.cz/cs/kapitola-1> 5.1.2015

Souvislost první kapitoly s životem Jana Amose Komenského by mohla být právě v putování po světě. Když si vzpomeneme na jeho cestování Moravou, Čechami, do Německa, Polska, Švédska, Anglie či Holandska, vidíme jasnou spojitost s Poutníkem v první kapitole.

3.3.2.2. II. Kapitola: Poutník dostal za průvodce Všudybuda a III. Kapitola: Připojilo se k nim Mámení

V těchto dvou kapitolách se Poutník seznamuje se svými průvodci, kteří ho budou doprovázet na jeho cestě při poznávání světa, který se nápadně podobá krétskému labyrintu. Tito průvodci se objevují pouze v první části knihy, v druhé části je pak „průvodcem“ Kristus.

Jako první z průvodců přichází Všežvěd Všudybud. Jeho postava je personifikací k lidské zvědavosti, touze po poznání všech věcí na světě, jako neklid pohání Poutníka neustále vpřed. Druhý z průvodců, který se objevuje od III. Kapitoly, je Mámení, je personifikací lži a klamu, zároveň je také tlumočnickem královny světa Moudrosti, některými nazývané Marnosti.

3.3.2.3. IV. Kapitola: Poutník dostal uzdu a brýle

Poutník v této kapitole od svých průvodců dostává uzdu všetečnosti a brýle mámení, které mu, naštěstí pro Poutníka, byly nasazeny křivě, takže naštěstí viděl i to, co je pravda. Zde je poprvé zmíněna i královna Moudrost, či Marnost. Právě ona chce, aby lidé v jejím městě neviděli svět svýma očima, ale skrze brýle mámení.

V této kapitole není souvislost s Písmem. Komenský zde necituje ani neodkazuje na žádnou biblickou knihu

3.3.2.4. V. Kapitola: Poutník se dívá na svět z výšky

V V. kapitole se Poutník dívá na rozložení světa, vidí také rozdělení ulic podle šesti stavů. V jedné ulici je stav domovní, kde žijí děti, rodiče a čeledíni, v další stav řemeslníků a jiných živnostníků, hned vedle pak stav učených. Na druhé straně pak bydlí stav duchovních, kteří se starají o náboženství, stav vrchnosti a jako poslední stav rytířský. Jsou poskládáni tak, že na sebe vzájemně navazují. Jedni druhé plodí, další je živí, třetí učí, další se za ně modlí, starají se o jejich soudy a v poslední řadě stav rytířský brání obyvatele. V dalších odstavcích Poutník vidí hrad královny Arx Fortunae, kde si lidé užívají svého štěstí a blahobytu a také přichází počátek jeho mámení.

Stejně jako v předchozí kapitole, ani v této není souvislost s Písmem. Komenský zde necituje ani neodkazuje na žádnou biblickou knihu.

3.3.3. VI.-XI. kapitola

3.3.3.1. VI. Kapitola: Osud rozděljuje povolání

V šesté kapitole vystupuje další nová postava, kterou je Osud. Osud, který přiděluje lidem cedulky, na kterých je napsáno např. „*Kopej, Bojuj*“⁴¹ a podle toho rozděljuje jejich povolání. Některé pošle na cestu řemeslníků, jiné na dráhu filosofů nebo studentů atp. Poutník zde žádá Osud, aby si směl prohlédnout všechny stavy a podle toho, který

---

⁴¹ KOMENSKÝ, J.A., Labyrinth světa a Ráj srdce v jazyce 21.století, do současného jazyka upravil MAKOVIČKA, T., str. 261/2, Práh 2013, Praha, ISBN 978-80-7252-425-9

se mu bude zamlouvat nejvíce, si vybere své povolání. Poutník tedy dostane od Osudu cedulku s názvem *Speculare*, tedy *dívej se* nebo *zpytuj*.

V této kapitole vidím jistou podobnost s biblickou knihou Paralipomenon, konkrétně *1Par. 24,3*, kde se píše: „*David i Sádok ze synů Eleazarových a Achímelek ze synů Ítamarových je rozdělili do služeb podle jejich povolání*“. Komenský zde ale nijak nevychází s Písmem svatého.

3.3.3.2. VII. Kapitola: Poutník si prohlíží náměstí světa

Sedmá kapitola, konkrétně odstavce nazvané „*Vidí různost lidu, Všude vzájemná nedorozumění*“, by mohly být, i když nepřímo, odkazem na knihu Genesis 11. kapitolu, která zmiňuje stavbu Babylonské věže a na knihu Přísloví.

3.3.3.3. VIII. Kapitola: Poutník si prohlíží stav a řád manželský

Zde Komenský, podle mého názoru, opět nepřímo odkazuje na Bibli a to v šestém odstavci nazvaném „*Hrozné trápení v nepodařeném manželství*“. V tomto odstavci vidím podobnost konkrétně s knihou Moudrosti. „*Ani v životě, ani v manželství nedbají už čistoty, jeden druhého důkladně vraždí nebo trápí cizoložstvím*“ (*Mdr. 14,24*). Komenský sice nemluví přímo o vraždění a cizoložství, ale o pomluvách a hádkách. Dalo by se ale říci, že i pomluvy jsou svým způsobem druhem zabíjení.

Osobně vidím souvislost s kapitolou a Komenského životem v tom, že i on byl v „*řádu manželském*“. Byl třikrát ženatý, přičemž dvě své ženy přežil.

3.3.3.4. IX. Kapitola: Poutník si prohlíží stav řemeslníků

V deváté kapitole, podle mého názoru, Komenský, ač nepřímo, nejvíce vychází z knihy Kazatel. Již ve druhém odstavci, který nese název: „Všechna zaměstnání jsou nebezpečná lopota“. Mnohem zřetelněji je vidět odkaz v následující kapitole s názvem „Ustavičná námaha“. V tomto odstavci hned v první větě, kde Komenský říká, že „*všechno lidské pachtění je jen pro ústa*“ vlastně odkazuje na knihu Kazatel „*Všechna lidská námaha pro ústa, touha se ale nenaplní.*“ (Kaz 6,7).

V odstavci, který nese název „Práce marná a zbytečná“, nepřímo Komenský odkazuje na starozákonní knihu Sírachovec. Konkrétně bych zde uvedla citáty ze *Sir. 11,11* „*Někdo se pachtí, namáhá a spěchá, a má tím větší nedostatek*“ a *Sir. 31,3-4* „*Boháč se namáhá shromažďováním majetku, a odpočívá-li sytí se svými rozkošemi. Chud'as se namáhá při skrovném živobytí, a odpočívá-li, upadá do bídy.*“

Jedna z následujících kapitol, podle mého názoru, by se dala přirovnat k novozákonním Skutkům, konkrétně pak Sk 27,9-10. „*Protože jsme ztratili mnoho dní a plavba byla nebezpečná, neboť již minul čas postu, Pavel je varoval: „Mužové, vidím, že plavba bude nejen spojena s nebezpečím a velkou škodou pro náklad a loď, nýbrž ohrozí i naše životy.*“ Jde o kapitolu s názvem „Popis plavby“.

V této kapitole a kapitolách zabývajících se povoláními se spíše než alegorie vyskytuje ryzí realismus.⁴²

---

⁴² Srov. ČAPEK, J.B. Několik pohledů na Komenského, Univerzita Karlova, Karolinum 2004, ISBN 80-246-0721-2

3.3.3.5. X. Kapitola: Poutník si prohlíží stav učených, nejprve všeobecně

Poutníkovi průvodci zavedli Poutníka mezi učené, podle nich by se Poutníkovi v tomto stavu mohlo líbit, když se vším před tím byl nespokojený, a také proto, že nad vším moc přemýšlí. Ale ani zde se Poutník nenašel.

V posledním odstavci „Jejich velká pomatenost“ zmiňuje Komenský hned několik slavných jmen osob a jejich spory. Jde o tyto osobnosti a spory: „*Aristoteles s Platonem, Cicerův spor se Sallustiem, Scota s Akvinským či spor mistra Jana Husa, Martina Luthera s papežem a jezuity*“.⁴³ Takovýchto sporů je v této kapitole ještě mnohem více.

Jednou z kapitol, kde neshledávám ani nepřímý odkaz na Bibli, je právě tato kapitola. Jediná možná spojitost by mohla být se starozákonní deuterokanonickou knihou Sírachovec, který píše o vzdělání. Souvislost s životem Jana Amose Komenského a touto kapitolou shledávám v jeho vzdělání doma i v cizině.

3.3.3.6. XI. Kapitola: Poutník zavítal mezi filozofy

V jedenácté kapitole se Komenský zabývá stavem filozofů. Zmiňuje zde filozofy z doby antické. V následujících odstavcích se pokusím ve stručnosti vystihnout jejich myšlenky. V této kapitole jsem použila jako výchozí literaturu *Filosofický slovník a Malé dějiny filozofie* od H.J. Störiga.

Bion byl kynický filozof, učil, že klid je základem štěstí. Anacharsis, jeden ze sedmi mudrců, další byli Kleobulos, Periandros, Pittakos, Bias a posledním byl Thales

---

⁴³ KOMENSKÝ, J.A., *Labyrint světa a Ráj srdce v jazyce 21.století, do současného jazyka upravil MAKOVIČKA, T.*, str. 71, Práh 2013, Praha, ISBN 978-80-7252-425-9

(624 – 547 př.Kr.) – první z milétské školy. Podle jeho učení je základem veškerého jsoucna voda. Ovšem nešlo o běžnou vodu, ale o živoucí základ všech jevů, který je obdařen božskou silou. Osvojil si poznatky z matematiky a astronomie starých Egyptů a Babylóňanů.⁴⁴

Hesiodos byl básník, autor díla „Práce a dnové“, kde básní také o orbě, adeptům pythagorského učení bylo prý nařizeno cvičit se v mlčení, Epimenides byl básník a filosof, kněz Diův a Apollonův, který prožil více než 50 let ve spánku v jeskyni diktajské.

Archimedes, slavný matematik a fyzik 3. stol. př. n. l. když objevil zákon o páce, prý prohlásil: „*Dejte mi pevný bod, kde bych stanul a já pohnu zemí.*“ Eukleides (306–283) – slavný matematik, zakladatel geometrie, autor „Elementů“. Velký vliv na něj měla Platónova a Aristotelova filosofie. Na jeho Elementy později navázal např. Spinoza či Kant.⁴⁵

Solon (7. st. př. n. l.) byl athénským zákonodárcem, tvůrcem Solonovy ústavy. Galenus byl slavný starověký lékař a zakladatel lékařské školy. Anaxarchos, byl filosofem demokritovské školy. Timon byl známý misantrop v Athénách.

Epiktetos (asi 50 – 138 p.Kr) – představitel stoicismu, původně byl otrokem. Jeho učení se dělí na logiku, fyziku a etiku. Těžištěm jeho učení je etika, zejména pak hlásání vnitřní svobody. Zde dokazuje, že pán může být otrokem svých vášní, kdežto otrok může být svobodný svou vnitřní nezávislostí. Tato nauka měla velký vliv na křesťanství.⁴⁶

---

⁴⁴ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ, Filosofický slovník, str. 484, Svoboda, Praha 1976

⁴⁵ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ, Filosofický slovník, Svoboda, Praha 1976

⁴⁶ Srov. . KOLEKTIV AUTORŮ, Filosofický slovník ,str. 120, Svoboda, Praha 1976

Seneca (asi 4. př. Kr. – 65 p. Kr.) – stoik, patřil k největším římským boháčům, byl vychovatelem císaře Nerona. Jeho etika měla, stejně jako ta Epiktetova, velký vliv na křesťanskou filosofii.⁴⁷

Demokritos (460 – 370 př.Kr.) – zakladatel atomismu. Za základ všeho považoval dva prazáklady, a sice nedělitelné atomy a prázdno. Atomy jsou neměnné a věčné, neustále v pohybu. Odmítal nahodilost, byla pro něj výsledkem neznalosti. V jeho filosofii pak navázal Epikuros.⁴⁸ Důležité pro tuto práci pak považují to, že Demokritos za cíl lidského jednání vytyčuje spokojenost, pohodu a pocit štěstí. Toto štěstí přitom není, jak to chápeme dnes, něco náhodného, co je nám dopřáno něčím vnějším (osudem), nýbrž to, že si toto štěstí můžeme způsobit sami. Štěstí spočívá v tom, jak my se stavíme k tomu, co nám osud přichystá, jak se dokážeme vyrovnat s vítězstvím i porážkou. Štěstí i neštěstí je proto věcí duše, nikoli vnějších událostí. Ke štěstí vede především uměřenost. Uměřenost je tedy první mravní kvalitou⁴⁹. Další je rozumnost, která se dokáže vyhnout nebezpečí, které člověku osud chystá, navíc dokáže správně používat dobré věci, které dávají lidem bozi. Rozumností lze uniknout některým zlům.

Herakleitos (540 – 480) – jeho učení bylo protipólem nauky elejské školy o jediném neměnném bytí. Za pralátku považoval věčný oheň, jehož život spočívá v cyklických zvratech protikladů. Měl dynamický pohled na svět, vše se mění, vše plyne čili panta rei. Je autorem teze dvakrát nevstoupíš do stejné řeky. Vývoj se děje v boji protikladů⁵⁰, jde o vznik něčeho nového. Střídání protikladů má povahu vzájemného boje řízeného jedinou zákonitostí, kterou nazývá rozum logos, zákon a spravedlnost. Člověk je částí světového ohně. Oheň je nositelem rozumu, duše je jakýmsi ohnivým výparem. Rozlišoval mezi moudrostí, tj. Poznání logu, a mnoho-učeností. Popírá cokoli společného mezi protiklady. Věc obsahuje logos, většina lidí svůj logos neposlouchá.

---

⁴⁷ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ, Filosofický slovník, str. 416, Svoboda, Praha 1976

⁴⁸ Srov. . KOLEKTIV AUTORŮ, Filosofický slovník, str. 86, Svoboda, Praha 1976

⁴⁹ Srov. STÖRIG, H. J., Malé dějiny filosofie, str. 130, Zvon, Praha 1996, ISBN 80-7113-175-X

⁵⁰ Srov. STÖRIG, H. J., Malé dějiny filosofie, str. 133, Zvon, Praha 1996, ISBN 80-7113-175-X

Zenon (asi 336 – 264 př.Kr.) – zakladatel stoické školy. Rozlišoval filosofii na tři části: logiku, fyziku a etiku. Kritérium pravdy pro něj byl „*uchvacující obraz*“, protože *souvisí s postižením skutečnosti.*“⁵¹

Mimo jiné, což je pro mou diplomovou práci hlavní téma, přichází v této kapitole k Poutníkovi Pavel z Tarsu a říká mu: „...*Domnívá-li se někdo z vás, že je v tomto světě moudrý, ať se stane bláznem, aby se stal opravdu moudrým. Moudrost tohoto věku je bláznovstvím před Bohem, neboť je psáno: ‚Nachytá moudré na jejich vychytralost;‘ a jinde: ‚Hospodin zná úmysly moudrých a ví, že jsou marné.‘*“ (1Kor. 3,18-20)

Z výše zmíněného citátu je zcela zřetelný smysl Komenského výpovědi. On nehledal ve světě bohatství, ani moc, ale moudrost, a spoléhal se pouze na lidské síly, bez hledání Boha. V tomto smyslu se mu lidská moudrost jevila jako marnost. V této kapitole tedy jde o kritiku „pouze lidské“ moudrosti.

3.3.4. XII.-XVIII. Kapitola

3.3.4.1. XII. – XVII. Kapitola

V kapitolách XII. – XVII. se nikde nevyskytuje přímo ani nepřímo odkaz na Písmo svaté. Poutník (Komenský) si v těchto kapitolách prohlíží různé stavy a povolání. Ve XII. kapitole si prohlíží *alchymii* a příhody alchymistů, XIII. kapitola má název *Poutník se dívá na rosenkruciány*, v následující kapitole si *prohlíží medicínu*. V XV. kapitole *nahlíží Poutník na právní vědu*, účel práva, co je základem práv apod., další na *promoci mistrů a doktorů*. V poslední XVII. kapitole *nahlíží Poutník na náboženství*. Zde si prohlíží a porovnává náboženství židů, muslimů tzv. mohamedánů, ale také zde zmiňuje

---

⁵¹ KOLEKTIV AUTORŮ, Filosofický slovník, str. 542, Svoboda, Praha 1976

pohany. Mohamedáni se Poutníkovi zdají nejdříve ze všech možností nejlepší. Názor však změní v odstavci nazvaném „Mohamedáni stojí na násilí.“

3.3.4.2. XVIII. Kapitola Prohlíží si křesťanské náboženství

V této kapitole Komenský přímo cituje Písmo svaté a to v odstavci nazvaném „Neřády biskupů“, kdy cituje ze Skutků apoštolských. *„A tak apoštolové svolali všechny učedníky a řekli: „Bohu se nebude líbit, jestliže my přestaneme kázat Boží slovo a budeme sloužit při stolech. Bratří, vyberte si proto mezi sebou sedm mužů, o nichž se ví, že jsou plni Ducha a moudrosti, a pověříme je touto službou. My pak budeme i nadále věnovat všechen svůj čas modlitbě a kázání slova“.*“ (Sk 6,2-4)

Komenský zde kritizuje katolickou církev za její činy a skutky v jeho době. Je zásadně proti „neřádům“, které se v církvi dějí. Původně byl verš myšlen kladně, ale Komenský ho v souvislosti s textem obrátil v opak. Verš tak spolu s textem zní naopak pesimisticky.

3.3.5. XIX.-XXX. Kapitola

Poutník (Komenský) v kapitolách XIX.-XXX. neodkazuje přímo ani nepřímo na žádnou starozákonní ani novozákonní knihu. Z tohoto důvodu jsem, po dlouhé úvaze, shrnula ve své práci kapitoly do jedné.

XIX. kapitola se jmenuje „Poutník se dívá na vrchnost“. Komenský v této kapitole kritizuje vrchnost, soudce, politiky. Nejvíce času strávil Poutník u senátorského soudu, kde byli *„soudci pánové: Bezbožník, Svárurád, Sluchosud, Stranobij, Osobolib,*

Zlatomil, Darober, Nezkus, Malovéd, Nedbal, Kvapil a Ledabyl.“⁵² V případě byla obžalována Upřímnost, že haní dobré lidi (lichváře, lakomce apod.). V dalších odstavcích se zabývá lhostejností pánů a knížat. Všechna výše zmíněná jména jsou symbolická a představují lidské vlastnosti. V této kapitole jde o kritiku pouze lidského práva, ne lidských nedostatků.

Kapitola XX. má název „Stav vojenský“. Poutník vidí lidskou krutost, „*prostopášný*“ život vojáků. Popisuje průběh bitvy a to, jak se cítí pozůstalí po bitvě. Tato kapitola má s největší pravděpodobností souvislost s tím, jak Komenský prožíval bitvu na Bílé hoře a události kolem.

Další, XXI. Kapitola, „Stav rytířský“, nahlíží na šlechtické tituly a erby, na rytířské činy a v neposlední řadě na to, jaká je cesta k hradu paní Fortuny, který se jmenuje Blaženost. V této kapitole Komenský odsuzuje a kritizuje násilí.

„Poutník natrefil na novináře“, XXII. kapitola. Poutník si prohlíží další povolání, tentokrát jde o novinářinu. Ani ta se mu nezamlouvá, jelikož novináři se neustále něčemu diví a ne všichni píší o stejné věci totéž, každý si přikrášlí to své. V této kapitole zcela očividně Komenský kritizuje novináře a jejich práci.

Ve XXIII. kapitole „Poutník si prohlíží hrad Fortuny, nejprve přístup k němu“ Komenský popisuje, jak se dostat ke hradu královny světa, Moudrosti. Dříve vedla do hradu jediná, úzká a příkrá brána, jmenovala se Ctnost, ze které jsou nyní trosky. První odstavec „Ctnost, zapadlá brána ke slávě“ tedy naznačuje, že kdysi byl svět dobrý a lidé v něm také. Nyní do hradu vedou postranní branky, které nesou názvy jako např. „*Lež*,

---

⁵² KOMENSKÝ, J.A., *Labyrint světa a Ráj srdce v jazyce 21.století, do současného jazyka upravil MAKOVIČKA, T.*, str. 127, Práh 2013, Praha, ISBN 978-80-7252-425-9

*Násilí, Lest, Nepravost, Lichocení nebo Pokrytectví*⁵³. S tím se setkává nejen Komenský ve své době, ale i my v té naší. V této kapitole se opět vyskytují alegorické názvy postav, které jsou obrazem lidských vlastností.

Kapitola XXIV., pojmenovaná „Poutník si prohlíží život boháčů“, se zabývá tím, že život bohatých, Fortunou milovaných a obdarovaných lidí není vůbec jednoduchý. Jejich život je spíše životem ve zlaté kleci.

Následující, XXV. Kapitola, má název „Život rozkošníků světa“. Tito lidé jsou vlastně rozmazlení, kteří se neustále baví, něco oslavují, chodí do divadel a na koncerty. Mimo jiné život těchto lidí je nespořádaný a chlípny. Je to bídný život, ničím nenaplněný, snad jen těmi pomíjivými požitky. Následkem tohoto bídného života je například syfilis, o kterém Komenský píše v jednom z odstavců.

„Život povýšených světa“, takový je název XXVI. kapitoly. Tato kapitola je jedna z nejkratších v první části knihy. Kratší, než tato, jsou jen kapitoly I., VI. a XIV. Zde je vidět, že mít vysoký post, být na vysokém místě, není žádný med. Tito lidé se ve skutečnosti bojí, aby nebyli ze svých míst sesazeni a nepřišli tak o své společenské postavení. Je to podobné jako ve XXIV. kapitole.

XXVII. kapitola „Sláva lidí světově proslulých“. Poutník zjišťuje, že sláva záleží na rozhodnutí lidí. Kdo by se rád dostal na náměstí Pověsti, musí vykonat nějaký neobyčejný skutek dobrý nebo i zlý, díky kterému by byl hodný nesmrtelnosti. Podle uvážení byl nebo nebyl dotyčný vpuštěn na náměstí. Většinou se na náměstí dostali lidé ze stavu vrchnosti, vojáci nebo lidé učení. Málokdy lidé nábožní nebo řemeslníci. Ne vždy však záleželo na rozhodnutí Vsesudu (Soudu lidu), v některých případech zasáhla i paní Fortuna. Například Hérostratos, který se zapsal do dějin tím, že „*podpálil chrám*

---

⁵³ KOMENSKÝ, J.A., *Labyrint světa a Ráj srdce v jazyce 21.století, do současného jazyka upravil MAKOVIČKA, T.*, str. 149, Práh 2013, Praha, ISBN 978-80-7252-425-9

*bohyně Artemis, jeden z divů světa, za tento čin byl samozřejmě odsouzen k trestu smrti*⁵⁴, toho paní Fortuna vpustila na náměstí Pověsti. Hérostratos byl jedním z mnoha špatných lidí, kteří se nesmazatelně zapsali do historie. Komenský uvádí více takových jako byl Hérostratos i když neuvádí přímo jména, ta si každý čtenář při čtení této kapitoly jistě domyslí sám. V posledním odstavci této kapitoly Komenský říká, že Smrt dostihne všechny stejně, ať je člověk slavný, bohatý nebo ne. Rozdíl je pouze v tom, že někteří lidé se zapíšou nesmazatelně do dějin lidstva. Otázkou zůstává, zda je sláva výhrou. Je zřejmé, že v této kapitole jde o kritiku lidského pojetí slávy.

Kapitola XXVIII. „Poutník si začíná zoufat a se svými průvodci se hádá“. Poutník v této kapitole přišel na to, že vrcholem moudrosti je zoufání nad pozemskými věcmi, protože mysl člověka nedokáže ve světě najít to, co hledá. Člověk, který prohlédne, že vše, co se kolem něj děje, je vlastně lež, se zákonitě musí velice trápit, stejně jako Poutník zde.

XXIX. kapitola má název „Poutník si prohlíží hrad Moudrosti, královny světa“. V této kapitole popisuje Poutník zevnějšek hradu královny Moudrosti. Hrad střežili strážníci a nikdo, kromě královniných úředníků, se do něj nemohl dostat. Z tohoto důvodu Komenský popisuje jen to, jak hrad vypadá zvenčí díky brýlím mámení; ale díky tomu, že Poutník má brýle nasazené nakřivo, vidí i skutečnost.

Poslední, XXX. kapitola v této části mé práce je nazvána „Poutník je v paláci Moudrosti obžalován“. Poutník je zde předveden před královnu světa Moudrost. Poutníkovi průvodci se najednou otočí proti němu a před královnou světa Poutníka obviní z toho, že si neustále stěžuje a že žádný stav mu není dobrý a v žádném nechce setrvat a stát se tak poslušným poddaným ve městě.

---

⁵⁴ Dostupné na <http://viah.wargaming.cz/antika/herostratos> 7.2.2015

V následujícím odstavci promlouvá královna Moudrost k Poutníkovi a uděluje mu milost. Poutník si při odchodu všimne královniných rádkyň a úřednic a ptá se svého tlumočnicka, kdo jsou tyto ženy. Mezi rádkyně patří „*Čistota, Bedlivost, Opatrnost, Rozvážnost, Přívětivost, Mírnost, Pravda, Udatnost, Trpělivost a Stálost*“⁵⁵. Mezi další úřednice patří např. „*paní Fortuna, která je místodržící hradu Blaženosti, další jsou pak např. Industria či Pilnostů.*“⁵⁶ Opět zde vidíme alegorické postavy, které jsou obrazem lidských povahových vlastností.

Ve všech výše zmíněných kapitolách jde v podstatě o kritiku uvedených stavů a povolání.

3.3.6. XXXI.-XXXVI. Kapitola

3.3.6.1. XXXI. Kapitola: Do paláce Moudrosti zavítal Šalomoun a s ním velký zástup

Ve XXXI. kapitole vstupuje na scénu král Šalomoun. Šalomoun byl druhorozený syn krále Davida a jeho ženy Bat-Šeby. O počátcích jeho vlády se dočteme v 1. knize Královské (1.Král 1,30-40). Za jeho vlády byl vystavěn Jeruzalémský chrám. Šalomoun byl velmi chytrý a tolerantní k pohanským náboženstvím. Za jeho vlády bylo ke království připojeno několik kenaanských měst. Dalším generacím odkázal moudrost, se kterou vykládal zákon. Jeho vliv neuznávají pouze židé, ale také křesťané⁵⁷. Jsou mu připisovány starozákonní knihy Přísloví, Kazatel, Píseň písní a několik žalmů.⁵⁸

---

⁵⁵ KOMENSKÝ, J.A., *Labyrint světa a Ráj srdce v jazyce 21.století, do současného jazyka upravil MAKOVÍČKA, T., str. 175, Práh 2013, Praha, ISBN 978-80-7252-425-9*

⁵⁶ KOMENSKÝ, J.A., *Labyrint světa a Ráj srdce v jazyce 21.století, do současného jazyka upravil MAKOVÍČKA, T., str. 175, Práh 2013, Praha, ISBN 978-80-7252-425-9*

⁵⁷ srov. Z německého vydání přeložila DUDKOVÁ, V, *Kdo je kdo v Bibli, Reader's Digest, Praha 2013*

⁵⁸ VON ALLMEN, J.J., *Biblický slovník, Kalich 1987, ISBN 80-7017-180-4*

Tato kapitola začíná tím, že Šalomoun žádá královnu Moudrost, aby si ho vzala za manžela, avšak královnina písařka Opatrnost Šalomounovi vysvětluje, že její královna je manželkou samotného Boha, a proto se nemůže odevzdat jinému. Není ovšem problém v získání její přízně. Šalomounovu odpověď cituje Komenský opět z knihy Kazatel, tentokrát z *Kaz 1,17* „*Předsevzal jsem si, že poznám moudrost, poznám i ztřeštěnost a pomatenost. Poznal jsem však, že i to je honička za větrem*“.

3.3.6.2. XXXII. Kapitola: Poutník se dívá na správu světa a tajné soudy

Tato kapitola obsahuje hned dva přímé citáty z Bible. V odstavci nazvaném „Narovnání mezi muži a ženami“ Komenský cituje starozákonní deuterokanonickou knihu Sírachovec a novozákonní list Efezským. „*Žena, která si váží vlastního muže, bude se všem jevit jako moudrá, ale tu, která jím v pýše pohrdá, budou mít všichni za svévolníci. Blaze muži, který má dobrou ženu, počet jeho let bude dvojnásobný.*“ (Sir. 26,26) „*Protože muž je hlavou ženy, jako Kristus je hlavou církve, těla, které spasil.*“ (Ef 5,23)

3.3.6.3. XXXIII. Kapitola: Šalomoun vyjevuje marnosti a šalby světa

Ve XXXIII. kapitole Komenský již v prvním odstavci, který nese název „Maska světské moudrosti stržena“, cituje knihu *Kazatel 1:2,15* „*Marnost, samá marnost, všechno je marnost! Co je pokřivené, nelze napřímit, a čeho se nedostává, nelze spočítat.*“

V druhém odstavci „I jejích rádkyň“ odkazuje Komenský opět na knihu *Kazatel*, tentokrát nepřímou na *Kaz 3,16* „*Dále jsem pod sluncem viděl: na místě práva – svévole, na místě spravedlnosti – svévole. Komenský píše „Vidím, že na místě Spravedlnosti*

panuje Nespravedlnost a na místě Svatosti Ohavnost...“⁵⁹ a přímo na Kaz 12,14. „Veškeré dílo Bůh postaví před soud, i vše, co je utajeno, ať dobré či zlé.“

„Šalomoun rozhlašuje po celém světě marnosti“, zde je nepřímý odkaz na *Kaz 12,11* „Slova moudrých jsou jako bodce, jako vbité hřebý jsou slova sběratelů, pastýřem jediným proslovená.“ Komenský zde píše „*Jeho slova byla totiž podobná ostnům a vbitým hřebům.*“⁶⁰

Tuto kapitolu bych přirovnala k událostem doby, ve které Komenský žije. Tuto dobu považuje Komenský za pokřivenou a nespravedlivou.

3.3.6.4. XXXIV. Kapitola: Šalomoun je oklamán a sveden

XXXIV. kapitola obsahuje hned tři přímé citáty z Písma svatého. Komenský zde cituje 1. knihu Královskou. V prvním odstavci nazvaném „Šalomoun oplývá moudrostí“, odkazuje Komenský konkrétně na *1Kr. 5,13* „*Dovedl také mluvit o stromech, od cedru, který je na Libanónu, až po yzop, který roste na zdi, a dovedl mluvit i o zvířatech, ptácích, plazech a rybách.*“

V odstavci s názvem „Zapletl se v manželském stavu“ cituje Komenský *1Kr 3,1* „*Šalomoun se spřiznil s faraónem, králem egyptským. Pojal faraónovu dceru za ženu a uvedl ji do Města Davidova, kde pobývala, dokud nedokončil stavbu svého domu a domu Hospodinova a hradeb kolem Jeruzaléma.*“

---

⁵⁹ KOMENSKÝ, J.A., *Labyrint světa a Ráj srdce v jazyce 21.století*, str. 190, do současného jazyka upravil MAKOVÍČKA, T., Práh 2013, Praha, ISBN 978-80-7252-425-9

⁶⁰ KOMENSKÝ, J.A., *Labyrint světa a Ráj srdce v jazyce 21.století*, str. 190, do současného jazyka upravil MAKOVÍČKA, T., Práh 2013, Praha, ISBN 978-80-7252-425-9

V poslední řadě uvádí Komenský citát z 1Kr 11,3-4 „*Měl mnoho žen: sedm set kněžen a tři sta ženin. Jeho ženy odklonily jeho srdce. Když nadešel Šalomounovi čas stáří, jeho ženy odklonily jeho srdce k jiným bohům, takže jeho srdce nebylo cele při Hospodinu, jeho Bohu, jako bylo srdce jeho otce Davida.*“ Tyto verše se nachází v odstavci „Pak dokonce klesl do stavu nábožných“.

Souvislost by také mohla být, jak Komenský píše „stav nábožných“, byl přece hluboce věřící a od roku 1648 biskupem Jednoty bratrské. Jan Amos Komenský a jeho Poutník zažívají zklamání, jelikož přišli na to, že i moudrý král Šalamoun se nechal svést.

3.3.6.5. XXXV. Kapitola: Šalomounovi společníci jsou rozprášení, pozatýkáni a strašlivou smrtí sprovedeni ze světa

V této kapitole Komenský uvádí několik velmi významných jmen, převážně jmen starozákonních proroků. Ke každému z nich v následujících odstavcích uvedu základní informace, ze kterých by pak mělo být patrné, proč je Komenský ve svém díle zmiňuje.

Mojžíš – jeden z prvních starozákonních proroků a „náboženský vůdce pocházel z kmene Lévi“⁶¹, tedy z kmene, ze kterého pocházeli kněží. Měl ještě staršího bratra Árona a sestru Miriam. Jméno Mojžíš mu dala faraónova dcera, která ho našla v koši v rákosí Nilu; důvod, proč dostal zrovna toto jméno, je prostý, *Mojžíš znamená „Vytahující“*⁶². Byl vychován jako Egyptan, ale díky tomu, že zabil egyptského dozorce na stavbě a bránil tak Hebreje, byl nucen uprchnout do země midijánské. Zde také

---

⁶¹ Srov. VON ALLMEN, J. J., Biblický slovník, str. 99, Kalich 1987, ISBN 80-7017-180-4

⁶² KOLEKTIV AUTORŮ, Kdo je kdo v Bibli, z německého originálu přeložila DUDKOVÁ, V., READER'S DIGEST, Praha 2013, ISBN 978-80-7406-235-3

poznal svou manželku Siporu, dceru midijánského kněze „*Reúela*“⁶³ (Jitra). Mojžíš byl také ten, který se osobně setkal s Bohem, když se mu zjevil v hořícím keři (Ex 3,4). Byl to jediný prostředník mezi Bohem a jeho lidem, čímž převyšoval všechny ostatní starozákonní proroky. Velmi důležité je také to, že Mojžíš byl ten, který vyvedl Izraelský národ z egyptského otroctví, a kterému Bůh svěřil desky zákona, Desatero.

Eliáš – byl prorokem v severním království během vlády krále Achaba a jeho syna Achazkijáše. Jméno Eliáš znamená „*Hospodin je můj Bůh*“. Eliáš se stal svou oddaností k Hospodinu a jeho smlouvě příkladem víry, odhodlání a odevzdanosti vůči Bohu navzdory silné opozici.⁶⁴ „*Jediný ze Starého zákona, který nezemřel, ale byl odnesen do nebe (2.Král. 2,1-12)*“.⁶⁵

Izajáš – „*jméno znamená v překladu „Hospodin je spása“*“. *Působil stejně jako Eliáš v severním království, ale také v jižním. Byl synem Amosovým*“.⁶⁶ Jeho prorocká služba se odehrávala za vlády čtyř judských králů Uzijáše, Jótama, Achala a Chizkijáše. Pocházel zřejmě z vlivné jeruzalémské rodiny, byl vzdělaný, byl básník a byl seznámen s prostředím královského dvora. Předával králům prorocké rady o zahraničních záležitostech. Izajáš byl současníkem Ozeáše a Micheáše. Největšímu vlivu se těšil za vlády krále Chizkijáše.

Jeremiáš – Jeremiáše povolal Bůh, aby se stal prorokem v jižním království Judska. Jeho služba se odehrává v posledních 40 letech existence Judska včetně dnů bezprostředně před zničením Jeruzaléma a odvečením Božího lidu do Babylonu (627 –

---

⁶³ KOLEKTIV AUTORŮ, Kdo je kdo v Bibli, z německého originálu přeložila DUDKOVÁ, V., READER'S DIEGEST, Praha 2013, ISBN 978-80-7406-235-3

⁶⁴ KOLEKTIV AUTORŮ, Kdo je kdo v Bibli, str.85, z německého originálu přeložila DUDKOVÁ, V., READER'S DIEGEST, Praha 2013, ISBN 978-80-7406-235-3

⁶⁵ VON ALLMEN, J. J., Biblický slovník, str. 101, Kalich 1987, ISBN 80-7017-180-4

⁶⁶ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ, Kdo je kdo v Bibli, str.85, z německého originálu přeložila DUDKOVÁ, V., READER'S DIEGEST, Praha 2013, ISBN 978-80-7406-235-3

586 př. Kr.).⁶⁷ „V této době vládli králové Jóšijáš, Jóachaz, Jójakim, Jójakín a Sidkijáš. Jeremiáš důrazně nabádal lid, aby se kál ze svých hříchů, a varoval jej, že za odmítání Boha a zákona budou potrestáni. Kvůli své oddanosti prožil mnoho utrpení.“⁶⁸

Báruch – „byl velmi dobrým přítelem a tajemníkem proroka Jeremiáše. Řadí se mezi starozákonní proroky a bývají mu připisované spisy jako deuterokanonická Kniha Báruchova, 2. kniha Báruchova, někdy také zvaná jako Syrská apokalypsa Báruchova, 3. kniha Báruchova, která bývá nazývána jako Řecká apokalypsa Báruchova a 4. kniha Báruchova zvané též jako Paralipomena Jeremiášova.“⁶⁹

Štěpán – křesťanský kazatel (evangelista) a první mučedník žijící v Jeruzalémě kolem roku 1 – 36 nebo 40. „Byl prvním z Ježíšových následovníků. Jeho horlivost v plnění Boží vůle ho vedla k vydávání svědectví o Kristu-Spasiteli, a to až k vrcholnému svědectví krve. Jako prvomučedník je uctíván hned po svátku Kristova narození. Je tím podtrhována sounáležitost s Kristovou láskou a odhalován její význam. Štěpán, vyvolený za jáhna, byl kvůli lásce ke Kristu ukamenován za hradbami Jeruzaléma“⁷⁰. Jediný zdroj, kde se můžeme o Štěpánovi dozvědět více, jsou Skutky apoštolů, které mu věnují kapitoly 6,8-8,1. „Štěpán byl obdařen Boží milostí a mezi lidmi konal veliké divy „(Sk 6,8).

Pavel – Svatý Pavel - Pavel z Tarsu - apoštol národů - hebrejsky Saul (Šavel), je jedna z nejdůležitějších postav Bible (Nového Zákona). Byl původně horlivým pronásledovatelem křesťanů. Ale na jedné své cestě proti křesťanům do Damašku prožil mystické setkání s Kristem a sám se obrátil na křesťanskou víru⁷¹. *Stal se pak naopak*

---

⁶⁷ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ, Kdo je kdo v Bibli, str. 167, z německého originálu přeložila DUDKOVÁ, V., READER'S DIGEST, Praha 2013, ISBN 978-80-7406-235-3

⁶⁸ KOLEKTIV AUTORŮ, Kdo je kdo v Bibli, str. 167, z německého originálu přeložila DUDKOVÁ, V., READER'S DIGEST, Praha 2013, ISBN 978-80-7406-235-3

⁶⁹ Dostupné na [http://cs.wikipedia.org/wiki/B%C3%A1ruch_\(prorok\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/B%C3%A1ruch_(prorok)) 5.1.2015

⁷⁰ Dostupné na <http://catholica.cz/?id=4907> 17.1.2015

⁷¹ Srov. VON ALLMEN, J. J., Biblický slovník, str. 105, Kalich 1987, ISBN 80-7017-180-4

horlivým zvěstovatelem křesťanství a je označován jako "apoštol národů". Je počítán i mezi apoštoly, ačkoliv mezi původních dvanáct apoštolů nepatřil a s Ježíšem se osobně nesešel. Díky jeho službě se křesťanství rozšířilo mezi pohany a stalo se světovým náboženstvím.“⁷²

Chizkiáš – „zbožný judský král, který důvěřoval Hospodinu a sloužil mu (2.Král. 18,5). Obracel se k Bohu s pokorou a usiloval o to, aby poznal jeho slova prostřednictvím proroka Izajáše.“⁷³ Chizkijáš se také jako první pokusil o centralizaci náboženského kultu do jeruzalémského chrámu.

Jaká je souvislost mezi výše zmíněnými a Janem Amosem Komenským? Má úvaha je tato: jako Mojžíš byl náboženským vůdcem, protože byl biskupem Jednoty bratrské. Stejně jako Eliáš byl příkladem víry a také reformátorem, jako Izajáš byl velmi vzdělaný a jméno Amos by mohlo mít souvislost s blíže neznámým otcem Izajáše Amósem. S Jeremiášem, podle mého názoru, má společné nabádání lidí, aby se káli z hříchů. Spolu s Chizkiášem měl Komenský společnou velikou zbožnost, která souvisí s následováním Krista stejně jako později Pavel. Komenský byl, stejně jako Štěpán, kazatel. A souvislost s Labyrintem světa a rájem srdce? V díle se prolínají, podle mého názoru, Komenského vlastnosti a zkušenosti, které zde zažívá postava Poutníka.

3.3.6.6. XXXVI. Kapitola: Poutník chce utéct ze světa

V poslední kapitole Labyrintu světa nachází Poutník bolest a utrpení. Navíc se ztratil jeden z jeho průvodců, Mámil. Poutník se vydává vpřed a Všudybud zůstává na místě a tak se Poutník ocitá na své cestě, alespoň prozatím, sám. Cestou se dívá na umírající a

---

⁷² KOLEKTIV AUTORŮ, Kdo je kdo v Bibli, str. 295, z německého originálu přeložila DUDKOVÁ, V., READER'S DIGEST, Praha 2013, ISBN 978-80-7406-235-3

⁷³ KOLEKTIV AUTORŮ, Kdo je kdo v Bibli, str. 131, z německého originálu přeložila DUDKOVÁ, V., READER'S DIGEST, Praha 2013, ISBN 978-80-7406-235-3

zemřelé. Vidí bezednou propast za celým tímto světem. Z tohoto všeho, co zde Poutník spatřil, se nakonec zhroutil strachem. V posledním odstavci pak volá Boha o smilování a o jeho pomoc. „*Ach Bože, Bože, Bože! Bože jestli vůbec jsi, smiluj se nade mnou bídňým!*“⁷⁴

3.3.7. Závěr první části knihy

Velká část Labyrintu světa je inspirována starozákonní knihou Kazatel, která je připisována králi Šalomounovi, který vystupuje ve 33 kapitole osobně. Velmi často z ní autor cituje a obsahově jsou si obě knihy podobné, protože podle nich nic na světě nemá skutečnou hodnotu. Komenský cituje také z knih Královských, Samuelových a z deuterokanonické knihy Sírachovec. Z novozákonních knih cituje v první části knihy z listu Efezským, ze Skutků, z listu Korint'ánům. Dále shledávám podobnosti s knihami Přísloví, Paralipomenon, Moudrosti, Job nebo také Genesis či Exodus.

Také bych ráda poukázala na to, jak bohatě Komenský v Labyrintu světa používá různé symboly a alegorie, které jsou pro jeho popis světa naprosto charakteristické. Jde vlastně o umělecké dílo, jehož smysl spočívá ve variaci na téma starozákonních knih, především pak na knihu Kazatel, ale i Job, Moudrosti nebo knihu Sírachovec.

Labyrint světa nemá ovšem svým charakterem připomínat náboženský spis, ale má vyjadřovat poetický smysl těchto spisů.

---

⁷⁴ KOMENSKÝ, J.A., Labyrint světa a Ráj srdce v jazyce 21.století, do současného jazyka upravil MAKOVIČKA, T., str. 200, Práh 2013, Praha, ISBN 978-80-7252-425-9

3.4. Ráj srdce a jeho biblická inspirace, část druhá

Ráj srdce tvoří protiklad chaotickému a nesmyslnému Labyrintu světa. Jeho idea ukazuje skutečný smysl života ve spojení s Bohem, který zároveň představuje cíl a nejvyšší míru štěstí lidského života. V Ráji srdce mluví Komenský vždy o společenství, ne o jednotlivcích. V této části již Poutník nemá na sobě brýle mámení a uzdu všetečnosti, v tomto okamžiku, kdy se ocitá v Ráji srdce, tj. od 37. Kapitoly, „*dostává nové brýle, přečištěný rozum, který je s to teprve ve světě vidět stopy Trojice, a novou vůli, která spočívá v úplné oddanosti Božímu vedení. Zároveň je naznačeno, že řád a harmonie světa, dosud děsně zmotaného, se začne při pohledu těmito novými brýlemi, brýlemi rozumu a víry, jasně rýsovat.*“⁷⁵ Za průvodce již nemá Všudybuda a Mámení, jeho novým průvodcem se stává Kristus.

3.4.1. XXXVII. – XLII. Kapitola

3.4.1.1. XXXVII. Kapitola: Poutník našel cestu domů

Je zajímavé, jaký obrat v životě člověka dovede přivodit blízkost Krista a jeho oslovení! Zde pro mnohého čtenáře by kniha mohla skončit, i já jsem si říkala, co bude následovat v dalších kapitolách, když Poutník našel cestu domů?

V první kapitole Ráje srdce se Poutník ocitá bez svých „věrných“ průvodců Všežvěda a Mámení. K Poutníkovi, zatím nepřímo, promlouvá Kristus. „*Navrať se, odkuds jsi vyšel, do domu svého srdce, a zavři za sebou dveře.*“⁷⁶ První obrácení je Božím dílem, ovšem i po nás je vyžadována určitá snaha. V dalším z odstavců se

---

⁷⁵ PATOČKA, J. Komeniologické studie II., str. 225, nakladatelství Oikoymenh, Praha 1998, ISBN 80-86005-03-04

⁷⁶ KOMENSKÝ, J.A., Labyrint světa a Ráj srdce v jazyce 21.století, do současného jazyka upravil MAKOVIČKA, T., str. 202, Práh 2013, Praha, ISBN 978-80-7252-425-9

Komenský zabývá tím, jaká je vlastně přirozenost, je-li pokažená a také tím, zda ji lze lidskou snahou napravit. Pokaženou přirozenost nelze napravit pouze lidskou snahou, ale jen díky Kristu.

3.4.1.2. XXXVIII. Kapitola: Navštívil ho Kristus a XXXIX. Kapitola: Jejich společná domluva

Ve XXXVIII. kapitole přistupuje ke stále ještě zmatenému Poutníkovi Kristus. Poutník zde přichází na to, že osvícení přichází shůry a že je důležité odevzdat se Kristu cele. Pouze on, Spasitel Ježíš Kristus, může nejen Poutníkovi, ale i nám zaručit pokoj, útěchu a hojnost na tomto světě.

Ve XXXIX. kapitole Komenský píše o poznání Krista, o tom, že všechno pozemské snažení se má vynaložit Bohu. Píše také o spojení s Kristem a o tom, že opravdový zisk je Kristus. Vlastně všechny stavy, které Poutník prošel v Labyrintu, nyní Kristus „nahrazuje“ v jednom odstavci Poutníkovi říká „*budu tvůj rádce a obhájce*“, ⁷⁷ což souvisí s právní vědou, kterou si prohlížel v první části knihy, v dalším pak říká „*budu tvým lékařem*“ apod. Také nahlíží, jaké je Kristovo náboženství.

3.4.1.3. XL. Kapitola: Poutník je jako proměněný

Tato nejkratší kapitola celého Komenského díla popisuje nové stvoření. Poutník dostává křídla od Pána se slovy „*Synu, já bydlím na dvou místech: v nebi ve své slávě a na zemi ve zkroušeném srdci....*“ Křídla představují modlitby a touhu po věcech, které nezanikají. Nové stvoření by se dalo přirovnat k novému Jeruzalému nebo k novému

---

⁷⁷ KOMENSKÝ, J.A., Labyrint světa a Ráj srdce v jazyce 21.století, do současného jazyka upravil MAKOVIČKA, T., str. 202, Práh 2013, Praha, ISBN 978-80-7252-425-9

Božím království, které je zde, ale ne cele. O tomto píše Jan ve Zjevení. Nové stvoření také lze, podle mého názoru, přirovnat ke zmrtvýchvstání Krista, a proto by mohla být zde nepřímá souvislost s evangeliem.

3.4.1.4. XLI. Kapitola: Poutník je odkázán do neviditelné církve

V této kapitole dostává Poutník nové brýle a novou uzdu. Obroučky brýlí jsou Slovo Boží a sklo Duch svatý. Uzda zde představuje poslušnost Bohu. Tyto nové brýle a nová uzda mají ochraňovat Poutníka před nástrahami světa.

I zde Poutník vidí, že opravdových křesťanů je málo i v církvi, což mu je velmi líto. Tato kapitola skrytě mluví o Božím království, které je zde, ale ještě ne úplně.

3.4.1.5. XLII. Kapitola: Světlo vnitřních křesťanů

Poutník zde přichází na to, že světlo pravých křesťanů je vlastně dvojí. Jedním světlem je jejich víra a druhým rozum. V jednom z odstavců Komenský zmiňuje, že vše jde pomocí skrytého Božího řízení. Vše je tak mnohem snazší.

V této kapitole, v předposledním odstavci, Komenský nepřímo odkazuje na Zjevení svatého Jana na první kapitolu. Komenský se zde zmiňuje o sedmi očích. Číslo sedm má v Apokalypse velké zastoupení, např. „*Co vidíš, napiš do knihy a pošli sedmi církvím: do Efesu, Smyrny, Pergama, Thyatir, Sard, Filadelfie a Laodikeje*“ Zjev 1,11. Možná nejvýstižnější pro číslo sedm je poslední verš, tedy Zjev. 1,20 „*Tajemství těch sedmi hvězd, které jsi viděl v mé pravici, i těch sedm zlatých svícňů: Sedm hvězd jsou andělé sedmi církví, a sedm svícňů je sedm církví.*“

V posledním odstavci uvádí Jan Amos Komenský velmi důležitou myšlenku, a sice, že vše, i ty nejméně podstatné věci, se dějí pouze z vůle Boží.

3.4.2. XLIII. – XLVIII. Kapitola

3.4.2.1. XLIII. – XLV. Kapitola

„Svoboda srdcí oddaných Bohu“, takový je název pro XLIII. kapitolu. V této kapitole Poutník spatřuje velkou oddanost a neústupnost pravých křesťanů. Tato neústupnost se týká víry, protože jinak jsou praví křesťané velice povolní a přístupní všem a všemu.

XLIV. Kapitola: Řád vnitřních křesťanů. Komenský zde, ze své vlastní zkušenosti, píše, že Boží práva jsou stručná a je jich deset, stejně, jako je deset přikázání, o kterém se dočteme v knize Exodus či Deuteronomium. Jde o tato práva: *„I. Každý, kdo je oddaný Bohu, měl a znal jeho jako svého jediného Boha, II. Sloužil mu v duchu a v pravdě bez vytváření nějakých jeho hmotných narážek, III. Neužíval svůj jazyk k urážení, ale k oslavování jeho důstojného jména, IV. Časy a chvíle nařizené k jeho službě nevyužíval k ničemu jinému než k vnitřní i vnější službě jemu, V. Byl poddán rodičům a jiným autoritám daným mu od Boha, VI. Neškodil životu svého bližního, VII. Střežil čistotu svého těla, VIII. Nepřivlastňoval si cizí věci, IX. Vyvaroval se falše a lsti a za X. A nakonec, aby i svou mysl udržoval ve stanovených hranicích a mezích.“*⁷⁸ Dalo by se říci, že Komenský vycházel v tomto případě ze Starého zákona. Jan Amos Komenský sám později sepsal své mravoučné desatero, které v podstatě vychází z výše zmíněných práv a z Desatera.

Pravý křesťan nepotřebuje dlouhé zákony, a proto se dá hlavní myšlenka shrnout do dvou bodů, a sice: I. Aby každý miloval Boha nade všechno, co si lze představit, a II.

---

⁷⁸ KOMENSKÝ, J.A., Labyrint světa a Ráj srdce v jazyce 21.století, str. 227, do současného jazyka upravil MAKOVIČKA, T., Práh 2013, Praha, ISBN 978-80-7252-425-9

Bližnímu upřímně přál tak, jako sám sobě. Pravý křesťan nemusí mít předpisy k tomu, aby věděl kdy, kde a jak má Bohu sloužit, toto každý pozná vnitřně sám.⁷⁹

Komenský se také v dalších odstavcích této kapitoly zmiňuje o jednotném myšlení pravých křesťanů, o jejich vzájemném soucitu, sdílejí spolu vše dobré a vzájemně si důvěřují.

„Bohu oddaným srdcím je vše lehké a snadné“, XLV. Kapitola. Být poslušný Bohu není nic těžkého a není ani těžké přebývat v jeho řádu. Lidem poslušným Bohu není nic těžké, všechny své věci konají s radostí, protože v nich přebývá Kristus, posiluje je, aby jim nescházelo chtění ani konání. Těmto lidem nevadí trpět pro Krista, je jim, jak je nazván jeden z odstavců, milé trpět pro Krista.

Komenský v této kapitole píše o poslušnosti a úctě k Bohu. Sloužit Bohu není nic těžkého, nejde o práci, ale o duchovní prožitek.

3.4.2.2. XLVI. Kapitola: Svatí mají všeho hojnost

Hned v první větě, ač nepřímo, odkazuje Jan Amos Komenský na Lukášovo evangelium, když zmiňuje lidi, kteří se svou ustaraností podobají Martě, konkrétně na *Lk 10,38-41* „Když šel Ježíš s učedníky dál, vešel do jedné vesnice. Tam jej přijala do svého domu žena jménem Marta, která měla sestru Marii; ta si sedla k nohám Ježíšovým a poslouchala jeho slovo. Ale Marta měla plno práce, aby ho obsloužila. Přišla k němu a řekla: „Pane, nezáleží ti na tom, že mne má sestra nechala sloužit samotnou? Řekni jí přece, ať mi pomůže!“ Pán jí odpověděl: „Marto, Marto, děláš si starosti a trápíš se pro mnoho věcí.“

---

⁷⁹ Srov. KOMENSKÝ, J.A., Labyrint světa a Ráj srdce v jazyce 21.století, str. 227, do současného jazyka upravil MAKOVIČKA, T., Práh 2013, Praha, ISBN 978-80-7252-425-9

Z tohoto verše je patrné, že není třeba se hnát a trápit se pro věci pomíjivé. Je důležité naslouchat Pánu. Skutečně bohatý člověk je takový, který je spokojený s tím, co má, ne ten, který je bohatý ve smyslu materiálním, ani chudý, který se za materiálním bohatstvím žene.

3.4.2.3. XLVII. Kapitola: Bezpečí Bohu oddaných lidí a XLVIII. Kapitola: Zbožní mají vždy pokoj

V této kapitole se Poutník setkává s anděly, posly Božími. Komenský zmiňuje, že andělé jsou našimi strážci a učiteli. Bůh je pak naší oporou. Lidé, kteří jsou upřímně Bohu oddáni, jsou nejen šťastní a bohatí, ale zároveň jsou pod ochranou Boha. Nemusí se tak bát ničeho zlého. Nemusí se bát smrti, ďábla, nepřátel, protože Bůh je jejich spása.

Komenský, s výjimkou XLVI. Kapitoly, neodkazuje ani necituje Písmo, ale je naprosto jasné, že vychází z evangelií, jelikož evangelium znamená v překladu radostnou zvěst. Tyto radostné zvěsti jsou pak, podle mého názoru, jednotlivé názvy kapitol XLIII. – XLVIII.

3.4.3. XLIX. – LIV. Kapitola

3.4.3.1. XLIX. Kapitola: Zbožní mají v srdci vždy stálou radost

Ve XLIX. Kapitole poukazuje Komenský na to, že není potřeba velkého majetku k tomu, aby byl člověk šťastný, protože kde je Bůh, je radost, a pokud má člověk čisté svědomí, má hojnost všeho dobrého. Díky Duchu svatému má v sobě člověk řád a pořádek, je svobodný od otroctví vnějšího materiálního světa. Člověk se nemusí ničím trápit, protože má jistotu Boží přítomnosti.

3.4.3.2. L. Kapitola: Poutník si prohlíží křesťany podle stavů

Poutník, stejně tak, jak si prohlíží stavy v první části Labyrintu, prohlíží si stavy i v této kapitole. Jako první si prohlíží stav manželů, nevidí zde žádná kovová pouta, ale zlaté náramky, které jsou jakýmsi důkazem věrné a hluboké, v neposlední řadě upřímné lásky. Tato manželství Komenský chválí.

Ve stavu vrchnosti nachází Poutník vzájemnou úctu mezi poddanými a lidmi vysoce postavenými. Poddaní se snažili nejen slovy, ale i skutky ukázat pánům, že jsou opravdu poddaní a vrchnost se ke svým poddaným chovala jako rodiče k dětem.

Mezi křesťany jsou také učené lidi. Poutník zde nachází pokoru učených a moudrých lidí. Čím více svou vzdělaností přesahovali druhé, tím více byli pokornější. Pravým zdrojem jejich poznání jsou svatá Písma, jejich učitel Duch svatý. Cílem poznání pak je Ježíš Kristus, ukřižovaný.

Kněžích a kazatelů se nachází zde jen určitý počet, podle toho, jaké má církve potřeby. I oni vypadají jinak než ti, se kterými se setkal v Labyrintu, např. v kapitole XVIII. Poutník si prohlíží křesťanské náboženství. Kněží zde, v Ráji srdce, jsou prostě oblečení a chovají se velmi mírně a střídme. Tráví více času s Bohem než mezi lidmi, s těmi tráví čas pouze v době, kdy je vyučují. Tímto nejspíše Komenský odkazuje na kazatele, se kterými byl on sám osobně ve styku.

Poutník (Komenský) se již v Labyrintu světa setkal s křesťany, ale pro lidi tohoto světa, i pro Komenského, byli a jsou nerozpoznatelní.

3.4.3.3. LI. Kapitola: Smrt věrných křesťanů

V této kapitole Komenský popisuje pokojnou smrt opravdu věrných křesťanů a jejich stav po smrti. Smrt zde vystupuje zcela jinak než v první části. Je ovinutá Kristovými prostěradly, která zanechal v hrobě. Na tuto smrt se každý křesťan těšil a zemřel pokojně a tiše. Duše těchto lidí vynesli andělé, poslové Boží, vzhůru za velkého jásootu. Jiní andělé našli pěkné místo pro tělo a hlídali hrob před Satanem.

Vzhledem k tomu, že se Komenský již od svého raného dětství setkává se smrtí, by tato kapitola mohla mít jistou souvislost. Jeho rodiče i obě manželky byli věřící, a možná tato představa, kterou Komenský popisuje v této kapitole, mu dávala určitou naději a sílu pro jeho další život.

3.4.3.4. LII. Kapitola: Poutník spatřuje Boží slávu

Celá LII. kapitola je v podstatě Komenského odkazem na novozákonní Zjevení sv. Jana, konkrétně na 4. a 5. kapitolu. Celý první odstavec je odkazem a v podstatě přímým citátem ze Zjev. 4,2 - 3 „...*A hle, trůn v nebi a na tom trůnu někdo, kdo byl na pohled jako jaspis a karneol; a kolem trůnu duha jako smaragdová*“. a Zjev. 5,11 „*A viděl jsem, jak kolem trůnu a těch bytostí i starců stojí množství andělů – bylo jich na tisíce a na statisíce.*“ Jediná poslední věta prvního odstavce odkazuje na knihu Izaiáš, „*Volali jeden k druhému: „Svatý, svatý, svatý je Hospodin zástupů, celá země je plná jeho slávy.*“ (Iz. 6,3).

Celý druhý odstavec je pak citátem ze Zjev. 4,10-11 „*padá těch čtyřiaadvacet starců na kolena před tím, který sedí na trůnu, a klanějí se tomu, který je živ na věky věků; pak položí své koruny před trůnem se slovy: „Jsi hoden, Pane a Bože náš, přijmout slávu, čest i moc, neboť ty jsi stvořil všechno a tvou vůlí všechno povstalo a jest.*“

3.4.3.5. LIII. Kapitola: Poutník přijat do Božího domu a LIV. Kapitola: Závěr všeho

Tato kapitola je dlouhým Kristovým monologem, který vede k Poutníkovi. Poutníkovi odpověď pak nalezneme v následující a závěrečné kapitole. Kristus v této kapitole ujišťuje Poutníka o své lásce a navádí ho, aby pokračoval v jeho následování, protože jedině tak bude neskonale šťastný a vnitřně naplněný.

Poslední LIV. kapitola je zakončená dlouhou citací z Augustinových Vyznání.⁸⁰ Je monologem Poutníka, který odpovídá na Kristovu promluvu v předcházející kapitole. Obsahově je básnickou zkratkou základní myšlenky díla a osvobozujícím vyznáním lásky k Bohu. V následujícím odstavci uvádím Komenského citací z Augustinových Vyznání⁸¹.

---

⁸⁰ Srov. dostupné na http://cs.wikipedia.org/wiki/Labyrint_sv%C4%9Bta_a_r%C3%A1j_srdce 15.3.2015

⁸¹ Vyznání se skládá obsahem i objemem ze dvou na první pohled zcela nesourodých svazků. Nesmlouvavý a bezohledný soudce vlastního života nejprve napsal o svém hledání pravdy devět knih, které končí nedostižným líčením duchovních rozhovorů mezi ním a umírající matkou. O co méně čtivá a plně a bezezbytku pochopitelná je nám při prvním čtení tato část svazku, o to je více pro dějinnou církev důležitější a trvale platnější. Zhloubaný a přemýšlivý autor v něm nám i sobě, ale i Bohu pokládá takové množství otázek, že jen samotný Stvořitel mu může na všechny odpovědět. Augustin to samozřejmě dobře ví a proto čtenářům i Bohu odhaluje s riskantní krajní upřímností až do posledního nejskrytějšího zákoutí svého ego sám sebe. Tím nechává každému čtenáři prostor na vlastní odpovědi pro tyto otázky. Je dobré si při této příležitosti znovu uvědomit, že v době zveřejnění kompletního svazku Vyznání byl již biskupem s poměrně širokými pravomocemi, ale také s mnoha povinnostmi a velkou zodpovědností. Vyznáním se široké veřejnosti riskoval nejen svoji vlastní pověst jako člověka, ale dal tím vlastně i možný prostor k ohrožení prestiže severoafrické církve. Takové pokusy existovaly, ale Augustin je bez větší námahy ustál. Zpytováním svědomí v desáté knize začíná volné pokračování původních devíti knih napsané po určitém časovém odstupu a pravděpodobně i na přání těch, kterým se dostal hotový první svazek k nahlédnutí. Augustin v něm toho na sebe už řekl víc než dost a tak se v dalších knihách zabývá převážně úvahami o stvoření, o paměti a o čase a o sobě pak již nemluví. Právě svým rozšířeným učením o čase a paměti určil svým následovníkům názorový směr, který je ve většině platný dodnes. Je pro nás ale velká škoda, že se později k Vyznáním už nevrátil a některé své tvrzení a myšlenky nám blížeji nekomentoval. Ulehčil by nám už tak nelehkou práci, pokud se chceme alespoň

„Požehnaný jsi, Hospodine, Bože můj, zvelebování a vyvyšování věčného hodný a požehnané jméno slávy tvé, důstojné a veleslavné na věky věků. Oslavujtež tebe anjelé tvoji, a všickni svatí tvoji chválu tvou vypravujte. Nebo veliký jsi v moci, a moudrost tvá nezpytatelná, a milosrdenství tvé nade všechny skutky tvé. Oslavovati tě budu, Hospodine, dokud sem živ, a jménu tvému svatému zpívati, dokud mne stává: nebos mne rozveselil milosrdenstvím svým, a naplnil plésáním ústa má, vychvátiv mne z proudů násilných, z vírů hlubokých vyňav mne, a na bezpečnosti postaviv nohy mé. Vzdálený sem byl od tebe, Bože, sladkosti věčná, ale ty smilovav se přiblížil se ke mně; bloudil sem, ale tys mne upamatoval; motal sem se, kam jíti nevěda, ale tys mne na pravou cestu navedl; zašel sem byl od tebe a ztratil tebe i sebe, ale ty vyskytna se, navrátils mne, mně i sobě. Přišel sem byl až k hořkostem pekla, ale ty zpět mnou trhna, až k sladkostem nebeským mne přivedl. A protože dobrořeč duše má Pánu svému, a všechny vnitřnosti mé jménu svatosti jeho. Hotovo jest srdce mé, Bože, hotovo jest srdce mé, zpívati a plésati tobě budu. Nebo vyšší jsi nade všecku vysokost, a nade všecku hlubokost hlubší, divný, slavný a plný milosrdenství. Běda duším nesmyslným, kteréž od tebe odcházejíce pokoj se najíti moci domnívají: ješto ho kromě tebe ani nebe, ani země, ani propast nemá; protože v tobě samém jest odpočinutí věčné. Nebe i země od tebe jsou, a dobré jsou, a krásné jsou, a žádostivé jsou, protože od tebe jsou; a však ani tak dobré, ani tak krásné, ani tak žádostivé nejsou jako ty, Učinitel jejich: protože duše potěšení hledající naplniti a nasytiti nemohou. Ty jsi, pane, plnost plností: srdce naše neupokožené jest, dokudž se koli neustanoví v tobě. Pozdě sem tě zamiloval, ó kráso věčná, protože sem tě pozdě poznal. Poznal sem pak tehdáž, kdyžs mi se zasnívila, ó jasnosti nebeská. Necht' chvály tvé mlčí, kdo slitování tvých nepoznal; ale vy, vnitřnosti mé, vyznávejte se Pánu. Ó, kdo mi to dá, aby srdce mé opojeno bylo tebou, vůně věčná! abych na všecko zapomenul, což ty nejsi, Bůh můj! Neskrývej se již srdci mému, kráso nejkrásnější! Pakli mi vezdejší věci tebe zastěňují, umru, ale abych tě spatřoval a s tebou jsa více tě neztracoval. Zdržuj mne, Pane, ved' mne, nes mne, abych od tebe

---

pokusit částečně udržet krok s jeho myšlením. Přestože jsou Vyznání psána prostými slovy, aby byla všem lidem srozumitelná, nemusíme se stydět, jestliže jejich slovům ve spojení s některými výrazy stylově navazujícími na tradiční pohanskou filozofii ihned plně neporozumíme. Proto se nám může stát, že při pozorném sledování strastiplné cesty za pravdou plné Augustinových bolestných klopýtnutí a pádů budeme i my někdy potřebovat nabrat nové síly. O to víc nám bude naše cesta přínosnější. – srov. Sv. Augustin, Vyznání, Kalich, Praha 1990, ISBN 80-7017-144-8 a dostupné na <http://www.svatyaugustin.estranky.cz/clanky/vyznani---confessiones/o-vyznanich.html> 18.3.2015

nebloudil a neklesal: dejž, ať tě miluji milováním věčným, a nemiluji vedle tebe věci žádné, leč pro tebe a v tobě, ó lásko neskonalá. Ale což více mluvíti mám, Pane můj? ted' sem, tvůj sem: tvůj sem vlastní, tvůj sem věčně. Odříkám se nebe i země, jen ať tebe mám: sebe mi jen neodpírej, dosti mám, na věky věků neproměnně dosti mám, na tobě samém. Duše i tělo mé pléše k tobě, Bohu živému: ach, skoro-liž pak půjdu, abych se ukázal před obličejem tvým? Kdy chceš, Pane Bože můj, vezmi mne, ted' sem, hotově stojím: zavolej, kdy chceš, kudy chceš, jak chceš. Půjdu, kam poručíš, činiti budu, co rozkážeš. Duch tvůj dobrý zpravuj mne jen a ved' mezi osídly světa jako po rovné zemi, a milosrdenství tvé sprovázej mne po cestách mých a proved' skrze tyto, ach, tesklivé temnosti světa až k věčnému světlu. Amen i Amen.“⁸²

3.4.4. Závěr druhé části knihy

Ne vždy Komenský cituje nebo odkazuje na Písmo svaté, ale pokud na něj odkazuje, vychází z Nového zákona a evangelií. Poutník konečně ve svém životě nachází řešení a to u Ježíše Krista a ve vztahu s ním. Nejvýstižnější je název: Poutník je jako proměněný, jelikož po dlouhé době svého hledání našel to, co doopravdy hledal. Každému z nás se jistě stává, že když nalezneme něco, co dlouho hledáme, jsme pak opravdu jako proměnění. Co do formy, jde spíše o poetický druh duchovní literatury.

---

⁸² Dostupné na <http://www.labyrinth.cz/cs/kapitola-54> 15.3.2015

4. Biblické knihy v díle Jana Amose Komenského

Bible je, stejně jako Labyrint světa a Ráj srdce, literární dílo své doby⁸³. Z obou literárních děl pramení pro čtenáře důležitost víry v Boha a určité morální ponaučení. Tato kapitola pojednává v kostce o obsahu biblických knih, ze kterých Jan Amos Komenský ve svém Labyrintu světa a Ráji srdce vychází. Systém řazení knih jsem zvolila podle výskytu četnosti.

4.1. Knihy starozákonní

Knihy Kazatel: tato kniha je považována za nejpesimističtější biblickou knihu, i když je v mnoha aspektech vlastně velmi pozitivní. Jedná se o úvahu moudrého muže o smyslu lidské činnosti, o tom, co je v životě dobré, co se vyplatí a co nikoli.⁸⁴

Sírachovec: „je sbírkou ponaučení Jošuy ben Síracha, židovského diasporního učitele. Odráží židovskou diasporní egyptskou zbožnost a ideály.“⁸⁵ Je to jedna z nejdélších knih Starého zákona, má celkem 51 kapitol. Mimo jiné dokládá i první zmínku o trojdílném dělení hebrejského kánonu: Zákon – Proroci – Spisy. Dalo by se říci, že se jedná o sbírku nejrůznějších naučení, rad a napomenutí na nejrůznější témata každodenního praktického života, jak nabytí moudrosti, jak zachovávat Boží zákon apod. V tomto směru je typickou mudroslovnou knihou, podobně jako knihy Přísloví a Kazatel. I jako tyto mudroslovné knihy se zabývá praktickými otázkami „dobrého života“ a zcela nechává stranou veškerou, typicky židovskou tradici dějin spásy.

---

⁸³ Srov. MACKERLE, A. Než budete číst Bibli podruhé, vybraná témata o Bibli, str. 51, Jihočeská univerzita Teologická fakulta v Českých Budějovicích, OPUSCULA, České Budějovice, ISBN 978-80-7394-450-6

⁸⁴ Srov. MACKERLE, A. Než budete číst Bibli podruhé, vybraná témata o Bibli, str. 52, Jihočeská univerzita Teologická fakulta v Českých Budějovicích, OPUSCULA, České Budějovice, ISBN 978-80-7394-450-6

⁸⁵ MACKERLE, A. Než budete číst Bibli podruhé, vybraná témata o Bibli, str. 53, Jihočeská univerzita Teologická fakulta v Českých Budějovicích, OPUSCULA, České Budějovice, ISBN 978-80-7394-450-6

Jedinou výjimku tvoří kapitoly 44 – 50, které obsahují tzv. „Chválu otců“. Zde Sírachovec převypravuje dějiny spásy a vyjmenovává jednoho po druhém jednotlivé významné „otce“, tj. postavy z dějin židovského národa. Nejedná se však o dějiny národa v posvátném smyslu, nýbrž pro Sírachovce tyto postavy slouží jako příklad proctnostný a bohabojný život a jako důkaz vysokého (a proto více platného a váženého) věku židovské víry a náboženství. Kniha je zakončena modlitbou díkyčinění za jeho vedení, pokoj a moudrost⁸⁶.

1. kniha Královská: navazuje na 2. knihu Samuelovu a vypráví o Davidově smrti a o sporech o následnictví, o Šalomounovi a jeho vládě. *„11. kapitola vypráví o Šalomounově smrti, kterou končí jednotné království. Dále kniha shrnuje dějiny dvou rozdělených království, Izraele a Judska, až do smrti izraelského krále Achaba a judského krále Jošafata. Kniha obsahuje též významný výpravný cyklus o proroku Eliášovi.“*⁸⁷

Žalmy: jedná se o sbírku náboženských písní a hymnů používaných jak v chrámovém kultu při obětech, procesích, slavnostech, královských korunovacích aj., tak v soukromé zbožnosti a při osobních modlitbách⁸⁸.

Genesis: kniha obsahuje vyprávění o stvoření světa a prvních událostech (hříchu, potopě, aj.) až po Abraháma. Základní strukturou jsou rodokmeny, které sledují vývoj lidstva a směřují k Abrahámovi (Gn 1-11). Druhou část (Gn 12–50) tvoří vyprávění o praotcích, tj. o Abrahámovi, Izákovi, Jákobovi a Josefovi. Vyprávění Genesis končí příchodem Jákoba do Egypta.⁸⁹

---

⁸⁶ Srov. dostupné na <http://cs.wikipedia.org/wiki/S%C3%ADrachovec> 10.3.2015

⁸⁷ MACKERLE, A. Než budete číst Bibli podruhé, vybraná témata o Bibli, str. 52, Jihočeská univerzita Teologická fakulta v Českých Budějovicích, OPUSCULA, České Budějovice, ISBN 978-80-7394-450-6

⁸⁸ Srov. MACKERLE, A. Než budete číst Bibli podruhé, vybraná témata o Bibli, str. 52, Jihočeská univerzita Teologická fakulta v Českých Budějovicích, OPUSCULA, České Budějovice, ISBN 978-80-7394-450-6

⁸⁹ Srov. MACKERLE, A. Než budete číst Bibli podruhé, vybraná témata o Bibli, str. 50, Jihočeská univerzita Teologická fakulta v Českých Budějovicích, OPUSCULA, České Budějovice, ISBN 978-80-7394-450-6

Exodus: „*Exodus 1–18 vypravuje o útisku Izraelitů v Egyptě, o povolání Mojžíše za jejich vysvoboditele, o slavnosti pesachu, vyjití z Egypta a putování pouští až k hoře Sínaj. Kapitolou Ex 19 začíná dlouhý oddíl, který končí až v polovině knihy Numeri a který pojednává o smlouvě, již na hoře Sínaj Bůh uzavřel s Izraelem. Část tohoto „sínajského“ oddílu nacházející se v Exodu (kap. 19–40) popisuje samotné uzavření smlouvy, obsahuje zákoník, který je základem smlouvy (včetně Desatera), a konečně porušení a obnovu smlouvy. Popisuje též budování svatyně (stánku)*“⁹⁰

1. kniha Paralipomenon: v prvních deseti kapitolách předkládá rodokmeny izraelského národa. Poté následuje vyprávění o dějinách Izraele počínaje králem Davidem. Kniha končí Davidovou smrtí.⁹¹

Kniha Moudrosti: je nejmladší knihou Starého zákona a podobně jako jiné mudroslovné knihy řeší otázku utrpení a smrti. Otevřeně hovoří o posmrtném životě. Zabývá se mimo jiné působením Boží moudrosti v dějinách a ve světě a otázkou modloslužby.⁹²

Izaiáš: kniha Izaiáš vychází z působení proroka Izajáše na jeruzalémském královském dvoře na přelomu 8. a 7. století. „*K tomuto jádru je pak připojeno velké množství dalších textů z různých dob. Hlavním tématem, které spojuje celou knihu, je téma Boží spásy, kterou Bůh poskytuje svému lidu zdarma poté, co jej ztrestal za jeho nevěru*“.⁹³ Prostřední část obsahuje slavné písně o Božím služebníkovi, který trpěl za druhé.

---

⁹⁰ MACKERLE, A. Než budete číst Bibli podruhé, vybraná témata o Bibli, str. 50, Jihočeská univerzita Teologická fakulta v Českých Budějovicích, OPUSCULA, České Budějovice, ISBN 978-80-7394-450-6

⁹¹ Srov. MACKERLE, A. Než budete číst Bibli podruhé, vybraná témata o Bibli, str. 51, Jihočeská univerzita Teologická fakulta v Českých Budějovicích, OPUSCULA, České Budějovice, ISBN 978-80-7394-450-6

⁹² Srov. MACKERLE, A. Než budete číst Bibli podruhé, vybraná témata o Bibli, str. 53, Jihočeská univerzita Teologická fakulta v Českých Budějovicích, OPUSCULA, České Budějovice, ISBN 978-80-7394-450-6

⁹³ MACKERLE, A. Než budete číst Bibli podruhé, vybraná témata o Bibli, str. 54, Jihočeská univerzita Teologická fakulta v Českých Budějovicích, OPUSCULA, České Budějovice, ISBN 978-80-7394-450-6

4.2. Knihy novožákonní

Skutky apoštolů: jsou dílem téhož autora jako třetí evangelium, tj. Lukáše. Začínají Ježíšovým nanebevstoupením a sesláním Ducha svatého a popisují první čas církve, kdy se hlásání radostné zvěsti o Ježíši Kristu rozšiřovalo po celém světě až do Říma. Přibližně první část je věnovaná Petrovi, druhá část spíše Pavlovi.

Zjevení sv. Jana: je jedinou apokalyptickou knihou v Novém zákoně. Jeho cílem je objasnit „*obraznou formou základní pravdy křesťanské víry*“.⁹⁴ O čem přesně tento spis hovoří vždy bylo a stále je předmětem diskuzí. Podle některých hovoří o posledních událostech a konci světa, podle jiných se jedná o teologii dějin, pro jiné zase o alegorickou reinterpetaci dějin spásy od prvotního hříchu po Kristovu smrt na kříži.

Evangelium podle Lukáše: vypráví Ježíšův život od jeho početí a od narození Jana Křtitele, jeho předchůdce. Ježíš je Spasitel, Pán a Prorok. Lukáš zdůrazňuje milosrdnou a láskyplnou stránku Ježíše, jeho pozitivní vztah k ženám, hříšníkům a trpícím. Typické je pro něj např. podobenství o marnotratném synu (kap. 15). Zároveň klade důraz na dějiny spásy. Ježíšova doba je středem času, nikoli koncem, neboť se začíná čas církve.⁹⁵

List Efezským: „*tzv. „koruna Pavlovy teologie“*, *rozvádí otázku Kristova prvenství a církve*“.⁹⁶ Po úvodním pozdravu list začíná dlouhou básní, chválou Krista a jeho evangelia (Ef 1,3-14) a následují i další veršované úseky (Ef 1, 20-23; Ef 2,4-7; Ef 2,14-

---

⁹⁴ MACKERLE, A. Než budete číst Bibli podruhé, vybraná témata o Bibli, str. 54, Jihočeská univerzita Teologická fakulta v Českých Budějovicích, OPUSCULA, České Budějovice, ISBN 978-80-7394-450-6

⁹⁵ Srov. MACKERLE, A. Než budete číst Bibli podruhé, vybraná témata o Bibli, str. 54, Jihočeská univerzita Teologická fakulta v Českých Budějovicích, OPUSCULA, České Budějovice, ISBN 978-80-7394-450-6

⁹⁶ MACKERLE, A. Než budete číst Bibli podruhé, vybraná témata o Bibli, str. 52, Jihočeská univerzita Teologická fakulta v Českých Budějovicích, OPUSCULA, České Budějovice, ISBN 978-80-7394-450-6

18). Hlavní část listu je pak věnována výkladu Kristovy oběti, která zakládá mír mezi lidmi. Křesťan ale musí podle toho také žít v lásce, mírnosti, čistotě a pokoře. Musí odolávat pokušením, protože jen tak dosáhne spásy.⁹⁷

1. List Korintským: je reakcí na zprávy z korintské křesťanské obce. Pavel v něm řeší jednotlivé otázky, se kterými se na něj křesťané této obce obrátili – manželství, soudy, eucharistie, vzkříšení mrtvých, charismata aj.⁹⁸

---

⁹⁷ Srov. MACKERLE, A. Než budete číst Bibli podruhé, vybraná témata o Bibli, str. 52, Jihočeská univerzita Teologická fakulta v Českých Budějovicích, OPUSCULA, České Budějovice, ISBN 978-80-7394-450-6

⁹⁸ Srov. MACKERLE, A. Než budete číst Bibli podruhé, vybraná témata o Bibli, str. 52, Jihočeská univerzita Teologická fakulta v Českých Budějovicích, OPUSCULA, České Budějovice, ISBN 978-80-7394-450-6

5. Analýza a závěry díla Jana Amose Komenského

Následující tabulku jsem zpracovala ještě před tím, než jsem začala psát svoji diplomovou práci jako vodítko, které mi mělo pomoci lépe pochopit a uchopit Labyrint světa a Ráj srdce. Pro lepší orientaci v textu ji zařazuji do své práce jako samostatnou kapitolu.

Analýza a závěry J. A. Komenského				
Labyrint světa a ráj srdce		Písmo svaté Starého a Nového zákona, ČEP		
Kapitola/odstavec				
Úvod	citáty z Kaz. a Ž	Kaz. 2,17, 12,13 a Ž 73	"Pojal jsem nenávisť k životu, zošklivilo se mi, co se pod sluncem děje. To vše je pomíjivost a honba za větrem. Závěr všeho, co jsi slyšel: Boha se boj a jeho přikázání zachovávej; na tom u člověka všechno závisí . Podobně zjistil David, že nejšťastnější člověk je ten, který pustil svět z očí i z mysli, pevně se drží Boha, má ho za svůj věčný podíl a přebývá s ním ve svém	přímý citát

				srdci."	
I	Proč jsem se vydal do světa		Kaz. 1		všechny tyto kapitoly nepřímo odkazují na myšlenku knihy Kazatel
II	Poutník dostal za průvodce Všudybuda				
III	Připojilo se k nim Mámení				
IV	Poutník dostat uzdu a brýle				
V	Poutník se dívá na svět z výšky				
VI	Osud rozděluje povolání		1Par. 24,3	David i Sádok ze synů Eleazarových a Achímelek ze synů Ítamarových je rozdělili do služeb podle jejich povolání.	nepřímý odkaz (podle mého názoru)
VII	Poutník si prohlíží náměstí světa	Vidí různost lidu, Všude vzájemná nedorozumění	Gn 11,9	Proto se jeho jméno nazývá Bábel (to je Zmatek), že tam Hospodin zmátl řeč veškeré země a lid rozehnal po celé zemi.	nepřímý odkaz (podle mého názoru)
VIII	Poutník si prohlíží stav a řád manželský	Hrozné trápení v nepodařeném	Mdr. 14,24	Ani v životě, ani v manželství nedbají už čistoty, jeden druhého úkladně vraždí nebo trápí	nepřímý odkaz (podle mého názoru)

		manželství		cizoložstvím.	
IX	Poutník si prohlíží stav řemeslníků	Ustavičná námaha, Práce marná a zbytečná, Popis plavby	Sir . 11,11 a 31,3-4, Kaz.,Sk 27,9-10	Někdo se pachtí, namáhá a spěchá, a má tím větší nedostatek. Boháč se namáhá shromažďováním majetku, a odpočívá-li, sytí se svými rozkošemi. Chudáš se namáhá při skrovném živobytí, a odpočívá-li, upadá do bídy.	nepřímý odkaz (podle mého názoru)
X	Poutník si prohlíží stav učených, nejprve všeobecně	Tato kapitola by teoreticky mohla souviset s knihou Sírachovec, který se také zabývá vzděláním			
XI	Poutník zavítal mezi filozofy	Všeobecně	1 Kor 3,18-20	"Ať nikdo sám sebe neklame. Domnívá-li se někdo z vás, že je v tomto světě moudrý, ať se stane bláznem, aby se stal opravdu moudrým. Moudrost tohoto věku je bláznovstvím před Bohem, neboť je psáno: „Nachytá	k Poutníkovi přistupuje Pavel z Tarsu - přímý citát

				moudré na jejich vychytralost;" a jinde: „Hospodin zná úmysly moudrých a ví, že jsou marné.“	
XII	Poutník si prohlíží alchymii	Poutník si zde prohlíží různé stavy, Komenský nikde neodkazuje přímo ani nepřímo na Bibli.			
XIII	Poutník se dívá na rosenkrusiány				
XIV	Poutník si prohlíží medicínu				
XV	Poutník si prohlíží právní vědu				
XVI	Poutník se dívá na promoci mistrů a doktorů				
XVII	Poutník si prohlíží náboženství				
XVIII	Prohlíží si křesťanské náboženství				

				<p>budeme sloužit při stolech. Bratří, vyberte si proto mezi sebou sedm mužů, o nichž se ví, že jsou plni Ducha a moudrosti, a pověříme je touto službou. My pak budeme i nadále věnovat všechen svůj čas modlitbě a kázání slova"".</p>	
XIX	Poutník se dívá na vrchnost	<p>Poutník si zde prohlíží různé stavy, Komenský nikde neodkazuje přímo ani nepřímo na Bibli.</p>			
XX	Stav vojenský				
XXI	Stav rytířský				
XXII	Poutník natrefil na novináře				
XXIII	Poutník si prohlíží hrad Fortuny, nejprve přístup k němu				
XXIV	Poutník si prohlíží život boháčů				
XXV	Život rozkošníků				

	světa				
XXVI	Život povýšených světa				
XXVII	Sláva lidí světově proslulých				
XXVIII	Poutník si začíná zoufat a se svými průvodci se hádá				
XXIX	Poutník si prohlíží hrad Moudrosti, královny světa				
XXX	Poutník je v paláci Moudrosti obžalován				
XXXI	Do paláce Moudrosti zavítal Šalomoun a s ním velký zástup		Kaz 1,17	"Předsevzal jsem si, že poznám moudrost, poznám i ztřeštěnost a pomatenost. Poznal jsem však , že i to je honička za větrem"	přímý citát

XXXII	Poutník se dívá na správu světa a na tajné soudy	Narovnání mezi muži a ženami	Sir 26,26, Ef 5,23	"Žena, která si váží vlastního muže, bude se všem jevit jako moudrá, ale tu, která <i>jím</i> v pýše pohrdá, budou mít všichni za svévolnici. Blaze muži, který má dobrou ženu, počet jeho let bude dvojnásobný. Protože muž je hlavou ženy, jako Kristus je hlavou církve, těla, které spasil."	přímý citát
XXXIII	Šalomoun vyjevuje marnosti a šalby světa	Maska světské moudrosti stržena	Kaz 1,2 a 1, 15	Pomíjivost, samá pomíjivost, řekl Kazatel, pomíjivost, samá pomíjivost, všechno pomíjí. Co je pokřivené, nelze napřímit, a čeho se nedostává, nelze spočítat.	přímý citát
XXXIV	Šalomoun je oklamán a sveden	Šalomoun oplývá moudrostí, Zapletl se v manželském stavu, Pak	1Kr 5,13, 3,1, 11,3 - 4	Dovedl také mluvit o stromech, od cedru, který je na Libanónu, až po yzop, který roste na zdi, a dovedl mluvit i o zvířatech, ptácích,	přímý citát

		<p>dokonce klesl do stavu nábožných</p>		<p>plazech a rybách. Šalomoun se spřítzil s faraónem, králem egyptským. Pojal faraónovu dceru za ženu a uvedl ji do Města Davidova, Měl mnoho žen: sedm set kněžen a tři sta ženin. Jeho ženy odklonily jeho srdce. kde pobývala , dokud nedokončil stavbu svého domu a domu Hospodinova a hradeb kolem Jeruzaléma. Když nadešel Šalomounovi čas stáří, jeho ženy odklonily jeho srdce k jiným bohům, takže jeho srdce nebylo cele při Hospodinu, jeho Bohu, jako bylo srdce jeho otce Davida.</p>	
--	--	---	--	--	--

XXXV	Šalamounovi společníci jsou rozprášení, pozatýkáni a strašlivou smrtí sprovozeni ze světa	Šalamouno vi společníci se zlobí	Ex 32,27, 1Kr 18,38	Řekl jim: „Toto praví Hospodin, Bůh Izraele: Všichni si připněte k boku meč, projděte táborem tam i zpět od brány k bráně a zabijte každý svého bratra, každý svého přítele, každý svého nejbližšího.“ I spadl Hospodinův oheň a pozřel zápalnou oběť i dříví, kameny i prstí, a vodu z příkopu vypil.	
XXXVI	Poutník chce utéct ze světa				Poslední kapitola první části
XXXVII	Poutník našel cestu domů				První kapitola druhé části
XXXVIII	Navštívil ho Kristus	Komenský zde neodkazuje ani necituje Písmo svaté, snad jen v tom, že Poutníka navštívil Kristus, by mohla být spojitost s evangelií.			
XXXIX	Jejich společná domluva				
XL	Poutník je jako proměněný				

XLI	Poutník je odkázán do neviditelné církve				
XLII	Světlo vnitřních křesťanů		Zjev. 1, 20	"Tajemství těch sedmi hvězd, které jsi viděl v mé pravici, i těch sedmi zlatých svícňů: Sedm hvězd jsou andělé sedmi církví, a sedm svícňů je sedm církví."	nepřímý odkaz
XLIII	Svoboda srdcí oddaných Bohu	Komenský zde neodkazuje ani necituje Písmo svaté			
XLIV	Řád vnitřních křesťanů				
XLV	Bohu oddaným srdcím je vše lehké a snadné				
XLVI	Svatí mají všeho hojnost	Spokojit se s tím, co kdo má, je skutečné bohatství	Luk 10,38-41	Když šel Ježíš s učedníky dál, vešel do jedné vesnice. Tam jej přijala do svého domu žena jménem Marta, která měla sestru Marii; ta si sedla k nohám Ježíšovým a poslouchala jeho slovo.	nepřímý odkaz

				<p>Ale Marta měla plno práce, aby ho obsloužila. Přišla k němu a řekla:</p> <p>„Pane, nezáleží ti na tom, že mne má sestra nechala sloužit samotnou? Řekni jí přece, ať mi pomůže!“</p> <p>Pán jí odpověděl:</p> <p>„Marto, Marto, děláš si starosti a trápíš se pro mnoho věcí. Jen jednoho je třeba. Marie volila dobře; vybrala si to, oč nepřijde.“</p>	
XLVII	Bezpečí Bohu oddaných lidí	Komenský zde neodkazuje ani necituje Písmo svaté			
XLVIII	Zbožní mají vždy pokoj				
XLIX	Zbožní mají v srdci vždy stálou radost				
L	Poutník si prohlíží křesťany podle stavů				
LI	Smrt věrných křesťanů				
LII	Poutník spatřuje Boží		Zjev. 4,4 a 4,10 -11	Okolo toho trůnu čtyřadvacet	Celá kapitola odkazuje na Zjevení sv. Jana, především

	slávu		5,11 a Iz.6,3	jiných trůnů a na nich sedělo čtyřiadvacet starců, oděných bělostným rouchem, na hlavách koruny ze zlata. padá těch čtyřiadvacet starců na kolena před tím, který sedí na trůnu, a klanějí se tomu, který je živ na věky věků; pak položí své koruny před trůnem se slovy: „Jsi hoden, Pane a Bože náš, přijmout slávu, čest i moc, neboť ty jsi stvořil všechno a tvou vůlí všechno povstalo a jest.“ „A viděl jsem, jak kolem trůnu a těch bytostí i starců stojí množství andělů – bylo jich na tisíce a na statisíce.“ , „Volali jeden k	se jedná o 4. a 5. kapitolu. Pouze jedna věta by mohla být citátem ze starozákonní knihy proroka Izaiáše
--	-------	--	------------------	--	--

				druhému: „Svatý, svatý, svatý je Hospodin zástupů, celá země je plná jeho slávy.“	
LIII	Poutník přijat do Božího domu				
LIV	Závěr všeho		Vyznání sv. Augustina	Gloria in excelsis Deo...	

6. Vzájemné porovnání obou částí Komenského díla

V této kapitole, na základě třetí kapitoly mé diplomové práce, ve které jsem rozebrala jednotlivé kapitoly Komenského Labyrintu světa a Ráje srdce a přirovnala jim jednotlivé knihy z Písma svatého, pokud to bylo možné, se pokusím o porovnání Labyrintu světa a druhé části Ráje srdce.

Labyrint světa představuje pozemskou Poutníkovu cestu. Na této cestě nachází Poutník (Komenský) převážně špatnosti. Vidí mezi lidmi sváry, zlo, lži, pomluvy a faleš. Všechny tyto vlastnosti pramení z lidské hlouposti a jednoduchosti. Z natěšeného a poznání chtivého Poutníka z první kapitoly se postupem času stává Poutník zmatený a v poslední kapitole první části Poutník zoufalý, který chce dokonce zemřít. Jak jsem již uvedla v kapitole 3.3.6. Závěr první části, Labyrint je inspirovaný převážně knihou Kazatel a jinými starozákonními knihami, pouze ve třech případech cituje či nepřímo odkazuje Komenský na Skutky apoštolů a 1. List Korintským, což jsou novozákonní knihy.

Labyrint je výzvou pro každého člověka, aby jako lidská bytost pozoroval svět a svobodně se rozhodl, jakou cestou se v něm vydá, aby pozorně hleděl na ty, kteří mají "masky", aby viděl skrze věci a dobíral se podstaty a smyslu. Alegorie lidí, kteří neznají mravy, zákony, míry ani víry, je zvláště dnes nanejvýš aktuální.

Ráj srdce je opakem Labyrintu. Poutník zde nachází smysl života, kterým je jeho nový „průvodce“ Ježíš Kristus. Ráj srdce by se dal přirovnat k pravdě a pravdivému světu. Vládne zde harmonie, která v Labyrintu chybí. Komenský zde necituje ani se neodvolává na žádnou starozákonní knihu, pouze odkazuje na Nový zákon. Zde se Poutník stává opravdu šťastným člověkem. Každý člověk, který nalezne smysl života, je šťastný tím víc, je-li tím smyslem Bůh.

Ráj je místem, kam můžeme vstoupit všichni, abychom našli vnitřní vyrovnanost a klid duše. Je pobídnutím ke spiritualitě, k pátrání po velikém tvůrci (Bohu), po tom, co tušíme a intuitivně vycítujeme, a spolu s Labyrintem pak celistvým vybídnutím k pátrání po řádu vesmíru a po nalezení našeho místa v něm.

Cesta Labyrintu světa a Ráje srdce je tedy následující. Od upadlého lidství současného světa, o kterém píše Kazatel, přes obraz ráje, který je spojený s biblickou představou života člověka ve společenství s Bohem skrze Krista (Gn + NZ,) k naději Nového nebe a Nové země (Zj.).

7. Závěr

Jan Amos Komenský psal Labyrint světa a Ráj srdce ve velmi těžkém životním období, zemřela mu první žena a dvě děti, byla zapálena jeho knihovna a celková doba, ve které Labyrint vznikala, nebyla jednoduchá. Toto vše se odráží v první části Labyrintu. Čtenář zde nenajde nic pozitivního. Oproti tomu Ráj srdce je veskrze pozitivní. Je zde vidina Božího království, které je již zde, ale ne cele. Komenský byl hluboce věřící, byl biskup Jednoty bratrské, byl vychováván ve víře a právě toto ho drželo nad vodou po tom všem, co prožil.

Nejpodstatnější na celém Labyrintu je, že Komenský vlastně obsáhne v jediném příběhu, v jediném putování, celý svět s veškerou jeho mnohostí, marností i s jediným pevným bodem, kterým je právě Bůh, a který je v každém z nás. Labyrint světa a Ráj srdce není jen vyjádřením Komenského názoru na svět, je to také geometrie pojetí poznání, vědění a výchovy. Jan Amos Komenský ve svém díle objevil, že vše je možné pochopit v určitém uspořádání, které se buduje kolem jediného subjektu.⁹⁹

Komenskému svět byl a stále zůstával bludištěm, ve kterém se křesťan necítí doma. Velmi kriticky jej soudil. Jeho pravý domov byl v ústraní srdce, mohl říci s apoštolem *"My své pravé občanství máme v nebi"* (Filip. 3,20). Ale to pro něho neznamenal útěk ze světa, ale stálý zápas o nový svět, který by byl proniknut Božím duchem. Přivlastnil si Ježíšovo slovo *„Nežádám, abys je vzal ze světa, ale abys je uchoval od zlého“* (Jan 17,15). Je větší hrdinství víry zůstat v živém styku s okolím, byť nepřátelským, než uniknout do závětrí samoty. Po celý další život hledal Komenský východiska z labyrintů ne v úniku ze světa, nýbrž v jeho nápravě.

---

⁹⁹ Srov. PIŤHA, P. Dvě tváře českého vychovatelství, str. 43, AVED, Praha 1992

To může být patrné z toho, co Komenský myslí pojmem svět i v Labyrintu. V Divadle veškerenstva říká *"svět a všecko, což v něm, krásné jest."*¹⁰⁰ V Divadle svět splývá s celým vesmírným universem, je v něm harmonie, účelnost, je oslavou Boží stvořitelské moudrosti. Mezi dvojím pojetím světa je napětí. Mezi řádem daným Bohem, který je dobrý, účelný, a mezi neřádstvem lidským, které znehodnocuje Boží řády a staví se proti Boží vůli. A toto napětí je zdrojem pozdějších všenápravných snah Komenského, odrazem toho, že už Poutník v Labyrintu světa a ráji srdce nastalo neutiká ze světa, že přijímá Kristem očistěn, vyučen dalšími úkoly ve světě, které nebudou lehké. *"Půjdu, kam poručíš, činiti budu, co rozkážeš. Duch tvůj dobrý spravuj mne jen a ved' mezi osídly světa jako po rovné zemi, a milosrdenství tvé provázej mne po cestách mých a proved' skrze tyto, ach, tesklivé temnosti světa až k věčnému světlu. Amen i amen."*¹⁰¹

Jak uvádí J. Hábl ve své knize *„Raný Labyrint světa a Ráj srdce, ale také pozdní Obecná porada o nápravě věcí lidských vycházejí z předpokladu transcendentně zakotvených dějin spásy“*¹⁰². J.B. Čapek píše *„Komenský sledoval Labyrintem také funkci sociálně povzbuzující, chtěl ukázat rub moci bohatství a slávy těch, kdo ovládají svět, aby utěšil své krajany.“*¹⁰³

Východiskem křesťanského života je setkání s Kristem, který se stává průvodcem lidského života na cestě služby bližnímu a světu, k poznání smyslu života a Božího království. Jsou období v životě církve i jednotlivců, kdy pod tlakem vnějších událostí či vnitřního stavu je nutno uchýlit se do ústraní a prožívat tu niterné spojení s Bohem. Má však smysl jen potud, pokud je dočasné, pokud je to čas sbírání sil k další práci. Pokud je to čas upokojení a sebekázně. Naprosté odpoutání se od světa není správné. Sám Pán Ježíš se nedistancoval od zkaženého světa, ale do té zkaženosti a marnosti

---

¹⁰⁰ POLMA, J., dostupné na <http://www.jednotabratska.cz/spolecnost/lab.htm> 10.2.2015

¹⁰¹ POLMA, J., dostupné na <http://www.jednotabratska.cz/spolecnost/lab.htm> 10.2.2015

¹⁰² HÁBL, J., Učit se příběhem, str. 57, Host 2013, ISBN 978-80-7294-901-4

¹⁰³ ČAPEK, J.B. , Několik pohledů na Komenského, str. 78, Univerzita Karlova, Karolinum 2004, Praha, ISBN 80-246-0721-2

přišel, aby tu založil Boží království. A své učedníky do světa posílá se zvěstí evangelia, ač ví, jak je svět bude mít proto v nenávisti. Nejde však o splynutí se světem, o přizpůsobování duchovních snah mocným nárazům a trvalému tlaku nenáboženského prostředí.

Jan Amos Komenský se snažil, což je vidět i v druhé části knihy, o znovunavázání a upevnění vztahu s Bohem. Zbožnost Komenského se projevuje vlastně ve všech jeho dílech, i v pedagogických. Velmi důležitá je i pokora ve vztahu k Bohu. Každý člověk musí začít s nápravou u sebe sama a u svého okolí. V této aktivní účasti všech na univerzální nápravě všech lidí a všech věcí vidí Komenský pokračování člověka ve stvořitelském díle Božím, naplnění biblického obrazu člověka jakožto bytosti, již Bůh stvořil ke svému vlastnímu obrazu.¹⁰⁴

Velmi důležitou myšlenkou Labyrintu je také to, že pokud chceme dosáhnout dokonalé harmonie ve světě, můžeme k ní dojít pouze cestou vzdělání.¹⁰⁵ Vzdělání bylo pro Jana Amose Komenského, hned po víře v Boha, tím nejdůležitějším v jeho životě, protože jedině vzděláním se rozvíjí další kvality člověka. Vzdělávání by měli být všichni bez rozdílu, bohatí i chudí, chlupci i dívky. Vzdělanost by měla vést k zabezpečení a upevnění trvalého míru ve světě, protože by měla být prostředkem k dosažení dorozumění mezi národy.¹⁰⁶ „*Tento plán byl ještě na počátku 17. stol. utopií, ale postupně byl uskutečňován a v druhé polovině 20. stol. se stal realitou. Povinná školní docházka je zavedena prakticky ve všech zemích světa a plán celoživotní výchovy a vzdělávání byl přijat a vyhlášen v mezinárodním měřítku v rámci OSN a UNESCO před asi dvaceti lety.*“¹⁰⁷

---

¹⁰⁴ Dostupné na <http://www.j-a-komensky.cz/?id=odkaz> 4.3.2015

¹⁰⁵ Srov. PIŤHA, P. Dvě tváře českého vychovatelství, str. 43, AVED, Praha 1992

¹⁰⁶ Srov. WOLF, J. Kdo byl kdo, Jan Amos Komenský osobnost dneška, str. 7, Unitaria, Praha 1992, ISBN 80-900305-6-4

¹⁰⁷ WOLF, J. Kdo byl kdo, Jan Amos Komenský osobnost dneška, str. 8, Unitaria, Praha 1992, ISBN 80-900305-6-4

Na úplný závěr bych ještě ráda zmínila, že Labyrint světa a Ráj srdce je stále živý i po několik staletí a to i díky divadlu. Komenského Labyrint světa a Ráj srdce zinscenovalo hned několik divadelních souborů. Městské divadlo v Brně hrálo Labyrint světa v roce 2007, o rok později toto dílo zpracovalo divadlo v Celetné. V roce 2014 mělo s tímto dílem premiéru zlínské Městské divadlo. Nejnovější divadelní zpracování je pak od Hradeckého divadla Drak.

Použité zdroje

Primární literatura

ČAPEK, J. B., Několik pohledů na Komenského, KAROLINUM, Praha 2004, ISBN 80-246-0721-2

ČAPKOVÁ, D., Jan Amos Komenský (1592 – 1670) Přehled života a díla, Ústav pro informace ve vzdělávání, Pedagogické muzeum J. A. Komenského v Praze 1991, ISBN 80-211-0070-2

KOMENSKÝ, J. A., Labyrint světa a Ráj srdce, do jazyka pro 21. stol. přeložil MAKOVIČKA, T., PRÁH 2013, ISBN 978-80-7252-425-9

KOMENSKÝ, J. A., O sobě, Odeon 1987, ISBN 80-207-0016-1

KUMPERA, J., Jan Amos Komenský, Poutník na rozhraní věků, SVOBODA, Ostrava 1992, ISBN 80-85498-03-0

MACKERLE, A., Než budete číst Bibli podruhé, vybraná témata o Bibli, Jihočeská univerzita Teologická fakulta v Českých Budějovicích, OPUSCULA, České Budějovice 2014, ISBN 978-80-7394-450-6

PATOČKA, J. Komeniologické studie II, Sebrané spisy Jana Patočky. OIKOYMENH, Praha 1998. ISBN 80-86005-03-04

Sekundární literatura

ALIGHIERI, D., Božská komedie, přeložil MIKEŠ, V., ACADEMIA, Praha 2009, ISBN 978-80-200-1762-8

AURELIUS, A. (sv. AUGUSTIN), Vyznání, KALICH, Praha 1990, ISBN 80-7017-144-8

CERVANTES SAAVEDRA, M., Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha. Přeložil MIKEŠ, V., ODEON, Praha 1966,

HÁBL, J., Učit se příběhem, HOST, Brno 2103, ISBN 978-80-7294-901-4

KADLČKOVÁ, M., Jan Amos Komenský, bakalářská práce, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2006

KOLLÁR, J., Slávy dcera, Praha: Jindřich Bačkovský 1946
KOLEKTIV AUTORŮ, Filosofický slovník, SVOBODA, Praha 1976
KOLEKTIV AUTORŮ, Kdo je kdo v Bibli, z německého originálu přeložila
DUDKOVÁ, V., READER'S DIGEST, Praha 2013, ISBN 978-80-7406-235-3
PÍTHA, P., Dvě tváře českého vychovatelství, AVED, Praha 1992
STÖRIG, H. J., Malé dějiny filosofie, ZVON, Praha 1996, ISBN 80-7113-175-X
ŠILAROVÁ, I., Komenského pozdní útěšné spisy a jejich biblické zakotvení,
bakalářská práce, Masarykova univerzita v Brně, Filosofická fakulta, Brno 2013
VON ALLMEN, J. J. a kol., přeložil MÍŘEJOVSKÝ, J., Biblický slovník, KALICH,
Praha 1987, ISBN 80-7017-180-4
VESELSKÁ, M., Bible v díle Jana Amose Komenského, diplomová práce, Masarykova
univerzita v Brně, Filosofická fakulta, Brno 2006
WOLF, J., Kdo byl kdo, Jan Amos Komenský osobnost dneška, UNITARIA, Praha
1992, ISBN 80-900305-6-4

Internetové zdroje

<http://www.labyrint.cz>

<http://www.jednotabraska.cz/spolecnost/lab.htm>

<http://blisty.cz/art/9554.html>

<http://www.svatyaugustin.estranky.cz>

<http://catholica.cz/?id=4907>

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/169582-prerov-vzpominal-na-komenskeho/>

<http://cs.wikipedia.org/>

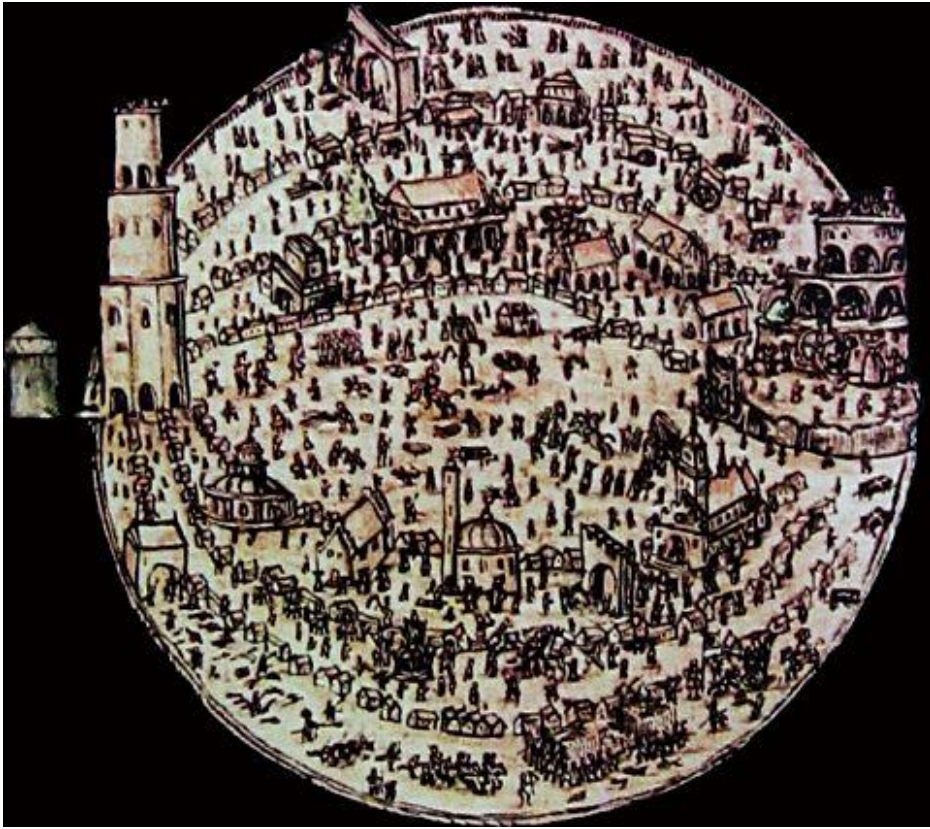
<http://www.j-a-komensky.cz/>

Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih), český
ekumenický překlad 1985, VYŠEHRADEK, Praha 1991, ISBN 80-7113-009-5

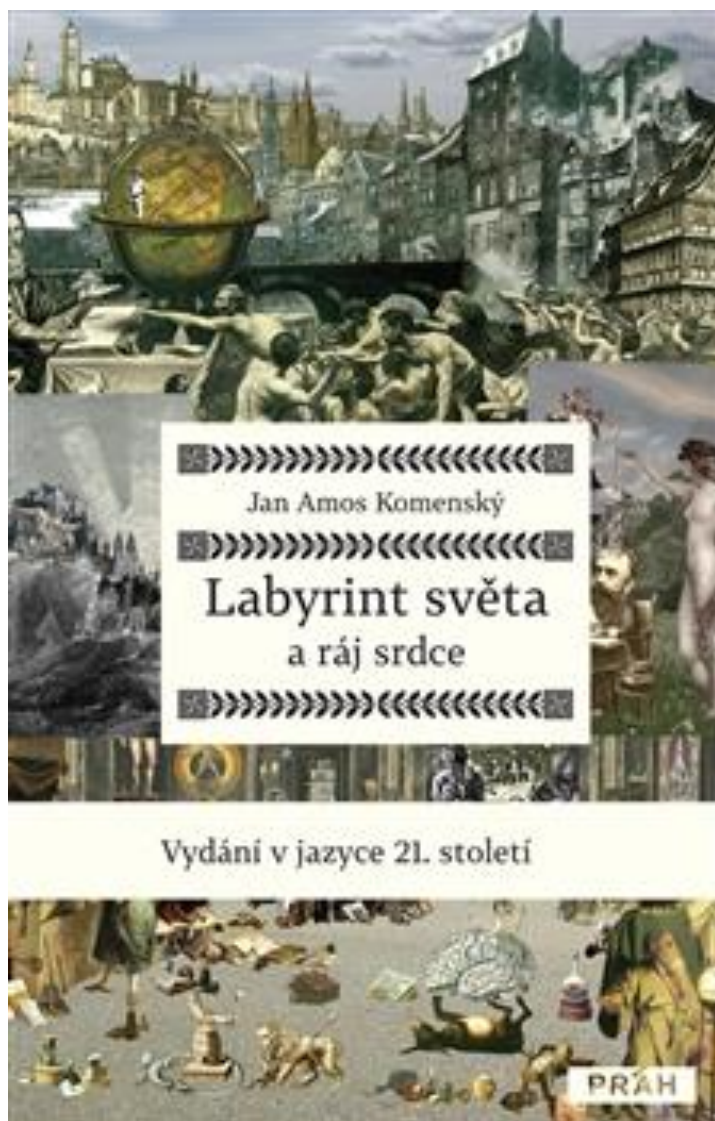
Seznam příloh

- Příloha I.   Kresba města z původního díla z roku 1623
Příloha II.   Dnešní podoba Labyrintu

Přílohy

Obrázek č. I.: Kresba města z původního díla z roku 1623 – dostupné na <http://www.labyrint.cz/cs/>
14.2.2015

Obrázek č. II.:Dnešní podoba Labyrintu

Abstrakt

VARADY, V. **Komenského Labyrint světa a Ráj srdce a jeho biblická inspirace**
České Budějovice 2015. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých
Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra teologických věd. Vedoucí práce ThLic. A.
Mackerle, Th.D.

Klíčová slova: Život Jana Amose Komenského a jeho tvorba, Labyrint světa a Ráj
srdce, biblické knihy

Úvodní kapitola je seznámením s diplomovou prací, následující kapitola obsahuje
životopis a tvorbu Jana Amose Komenského.

Hlavním tématem mé diplomové práce je rozbor obou částí Komenského díla podle
kapitol.

Cílem této práce je identifikovat, kde jsou Komenského myšlenky a citace založeny na
Písmu, nebo kde k němu nepřímo odkazují.

V závěrečných kapitolách jsou shrnuty veškeré mé poznatky, které jsem získala
z literatury.

Abstract

VARADY, V. Comenius‘ Labyrinth of the World and Paradise of the Heart and his biblical inspiration. České Budějovice 2015. Masters thesis. University of South Bohemia in České Budějovice, Faculty of Theology, Department of Theological Sciences. Thesis supervisor ThLic. A. Mackerle, Th.D.

Keywords: Life and work of John Amos Comenius, Labyrinth of the World and Paradise of the Heart, Biblical Books

The introductory chapter presents an introduction to the thesis, the following chapter contains biography and work of Jan Amos Comenius.

The main topic of the thesis is an analysis of both parts of Comenius' works based on its chapters.

The aim of the thesis is to identify, where Comenius' thoughts and references are based on the Scriptures, or where they indirectly allude to them.

The final chapters provide a summary of all my findings obtained from literature.